

Ujvala-nīlamaṇi-kiraṇa

śrī guru gaurāṅgau jayataḥ

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura's
Śrī Ujjvala-nīlamaṇi-kiraṇa

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

Een vertaling met commentaar

door

Śrī Śrīmad

Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja

Vertaald uit de Hindi uitgave

ŚRĪ UJJVALA-NĪLAMANI-KIRANA

Oorspronkelijke titel: Ujjvala-nilamani-kirana

Vertaling uit Sanskriet in Hindi voorzien van commentaar door

Sri Srimad Bhaktivedanta Narayana Gosvami Maharaja, 1921

Engelse vertaling: 1ste Uitgave 2013 Gaudiya Vedanta Publications – Delhi, India

Nederlandse titel: Ujjvala-nilamani-kirana

Nederlandse vertaling: 2023 Indira dasi

Foto Sri Srimad Bhaktivedanta Svami Maharaja in courtoisie van © Bhaktivedanta Book Trust International, Inc., www.Krishna.com. Gebruikt met toestemming.

Foto Sri Srimad Bhaktivedanta Narayana Gosvami Maharaja in courtoisie van © Subala Sakha dasa & Krsna-karunya dasa CC-BY-ND

Vector art: freepik.com, vecteezy.com; freevectors.com

Pro Deo Uitgever Jaya Radhe: <https://purebhakti.com/jayaradhe.nl>

Email: banyantree@duck.com

Drukwerk: www.pumbo.nl

Papier: HVO (houtvrij off-set) biotop

Paperback: boekenbestellen.nl/boek/ujjvala

Alle Nederlandse titels van deze auteur op één pagina:

www.boekenbestellen.nl – Zoekterm: BV Narayana Maharaja

Kosteloos Nederlandse titels in digitaal formaat (PDF): jayaradhe.nl/boeken.html; purebhakti.com/resources/ebooks-magazines/bhakti-books/dutch

Nederlandse vertalingen van de literaire nalatenschap van Sri Srimad Bhaktivedanta Narayana Gosvami Maharaja worden als Nederlands cultureel erfgoed geconserveerd door de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en het World Book Archive in Vrindavan.

Gaudiya Vedanta Filosofie; Caitanya; Vaisnavisme, Sanskriet poëzie

NUR: 718 Oosterse religies

COPYRIGHT 2023 © I.H.M. GOOSEN – ENKELE RECHTEN VOORBEHOUDEN

BEHALVE WAAR ANDERS VERMELD VALT ALLEEN DE TEKST (NIET OPMAAK, FOTO'S EN KUNST) IN DIT BOEK ONDER CREATIVE COMMONS NAAMSVERMELDING-GEENAFGELEIDWERKEN 4.0 INTERNATIONALE PUBLIEKE LICENTIE

Overzicht licentie: <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode.nl>

Opgedragen aan mijn Heilige Meester

*śrī gauḍīya vedānta-ācārya-kesari nitya-līla-praviṣṭa
oṃ viṣṇupāda aṣṭottara-śata śrī*

ŚRĪMAD

BHAKTI PRAJÑĀNA KEŚAVA GOSVĀMĪ MAHĀRĀJA

*de beste van de tiende generatie
nakomelingen in de bhāgavata-paramparā
van Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu,
en de stichter van de Śrī Gauḍīya Vedānta Samiti
en zijn vertakkingen in de wereld.*

Inhoud

Inleiding voor de Hindi uitgave _____ *i*

Voorwoord van de Redactie _____ *xviii*

Ujjvala-nīlamanī-kiraṇa

1 Nāyaka-bheda _____ **1**

Verschillende typen Helden

2 Nāyikā-vibhāga _____ **5**

Onderverdeling van Heldinnen

3 Nāyikā-svabhāva _____ **16**

De karakters van Heldinnen

4 Dūti-bheda _____ **19**

Verschillende typen Koeriers

5 Sakhī-bheda _____ **21**

Verschillende typen Sakhīs

6 Vayo-bheda _____ **23**

Verschillende leeftijdsgroepen

7 Uddipana-vibhāva _____ **24**

Stimuli van de liefde voor Śrī Kṛṣṇa

8 Anubhāva _____ **25**

Tekenen van Extase

9 Sāttvika _____ **29**

Extatische lichaamstransformaties

10 Vyabhicārī-bhāva _____ **30**

Kortstondige Extasen

11 Bhāvotpatti	30
Het ontwaken van Bhāva	
12 Rati-bheda	32
Verschillende soorten amoureuze aantrekkingskracht	
13 Samarthā-rati	33
Genegenheid bekwaam om Kṛṣṇa te beheersen	
14 Āśraya-nirṇaya	43
Beraad over de Voertuigen van Prema	
15 Sthāyī-bhāva	44
Permanente Extase	
<i>Svapna-vilāsāmṛtāṣṭakam</i>	49
Acht verzen over het ambrozijnen spel in een droom	
<i>Glossarium</i>	59

INLEIDING

VOOR DE HINDI UITGAVE

Dit boek is geschreven door het kroonjuweel van Gauḍiya Vaiṣṇava *ācāryas* en de meest vererenswaardige van degenen, die sublieme spirituele instructies geven, Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura, wiens lotusvoeten het object zijn van ieders adoratie.

Śrīla Rūpa Gosvāmī, de zeer dierbare eeuwige metgezel van Śrī Caitanya Mahāprabhu, heeft de diepste wensen van Śrī Caitanya Mahāprabhu in deze wereld bewerkstelligd. Hij heeft een geschrift samengesteld getiteld *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi*, dat is verzadigd van realisatie van het hoogste, meest stralende gevoel van amoureuze liefde voor Śrī Kṛṣṇa, de koning van Vraja en het pakhuis van alle *rasa*. Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura heeft uit hetgeen door Śrīla Rūpa Gosvāmī in *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi* werd samengesteld de essentie gehaald en deze in zeer eenvoudig en gemakkelijk te begrijpen Sanskriet gepresenteerd, alsof hij een hele oceaan in een enkele pot heeft gegoten.

Dit boek geeft een bondige beschrijving van de volgende onderwerpen. (1) Śrī Kṛṣṇa, het kroonjuweel van alle helden,

of *nāyakas*, en de *viṣaya-ālabana*, het object, van *ujjala-rasa*, het transcendent stralende gevoel van amoureuze liefde; (2) de heldinnen, of *nāyikās*, de *āśraya-ālabana*, of voertuigen van deze *rasa*; (3) *svabhāva* – de karakters van deze heldinnen; (4) *dūtīs* – de identiteit van verscheidene vrouwelijke koeriers; (5) de vijf soorten *sakhīs*; (6) *vaya-kāla* – hun uiteenlopende leeftijden; (7) *uddīpana-vibhāva* – datgene dat *rasa* stimuleert; (8) *anubhāva-samūha* – de acties die de spirituele emoties in het hart vertonen (9) *sāttvika-bhāva-samūha* – acht symptomen van spirituele extase, die uitsluitend voortkomen uit *sattva*; (10) *bhāvotpatti* – het ontwaken van *bhāva*; (11) *sthāyī-bhāva* – de permanente emotie in het hart; (12) *madhura-rati* - gehechtheid in amoureuze liefde; (13) de toevlucht, of *āśraya*, van *madhura-rati*; (14) de twee aspecten van *śṛṅgāra-rasa*: ontmoeting (*saṁyoga*) en scheiding (*vipralambha*) en meer van deze onderwerpen.

DE LEVENSGESCHIEDENIS VAN

ŚRĪLA VIŚVANĀTHA CAKRAVARTĪ ṬHĀKURA

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura verscheen in een brahmaanse familie in de Rāḍhadeśa gemeenschap in het district Nadiyā, West-Bengalen. Hij was gevierd onder de naam Hari-vallabha en had twee oudere broers, Rāmabhadrā en Rāghunātha. In zijn kinderjaren heeft hij zijn opleiding Grammatica in het dorp Devagrāma voltooid. Daarna is hij devotionele geschriften gaan bestuderen aan huis bij zijn geestelijk leermeester in het dorp Śaiyadābāda in het district Mursidābād. Toen hij in Śaiyadābāda woonde, heeft hij *Bhakti-rasāmṛta-*

sindhu-bindu, *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi-kiraṇa* en *Bhāgavatāmṛta-kaṇā* geschreven. Kort daarna heeft hij het gezinsleven vaarwel gezegd en is naar Vṛndāvana gegaan, waar hij veel andere boeken en commentaren heeft geschreven.

Na de verdwijning van Śrī Caitanya Mahāprabhu en de Zes Gosvāmi's van Vraja bleef de stroom onvermengde toewijding (*śuddha-bhakti*) doorvloeien onder invloed van drie grote persoonlijkheden: Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura, Śrīnivāsa Ācārya en Śrī Śyāmānanda Prabhu. Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura is de vierde *ācārya* in de disciplinaire opvolging van Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura.

Een discipel van Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura, Śrīla Gaṅgā-nārāyaṇa Cakravartī Mahāśaya, woonde in Bālūcara Gambilā in het district Murśidābād. Hij had een dochter genaamd Viṣṇupriyā, maar hij had geen zonen, dus hij adopteerde een toegewijde, Śrī Kṛṣṇa-caraṇa. Kṛṣṇa-caraṇa was de jongste zoon van een andere leerling van Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura genaamd Rāmakṛṣṇa Bhaṭṭācārya, die afkomstig was uit de brahmaanse gemeenschap van Vārendra. De leerling van Śrī Kṛṣṇa-caraṇa was Śrī Rādhā-ramaṇa Cakravartī, de geestelijk leermeester van Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura.

In *Sārārtha-darsinī*, het commentaar van Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura op *Śrīmad-Bhāgavatam*, heeft hij aan het begin van de vijf hoofdstukken, die de *rasa*-dans van Śrī Kṛṣṇa beschrijven (*Śrī Rāsa-pañcādhyāyī*), het volgende vers geschreven,

*śrī-rāma-kṛṣṇa-gaṅgā-caraṇānnatvā gurūnuru-premnaḥ
śrīla-narottama-nātha śrī-gaurāṅga-prabhuṁ naumi*

Hier verwijst de naam “Śrī Rāma” naar de geestelijk leermeester van Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura, Śrī Rādhāramaṇa; “Kṛṣṇa” verwijst naar zijn grootvader geestelijk leermeester, Śrī Kṛṣṇa-caraṇa; “Gaṅgā-caraṇa” verwijst naar zijn overgrootvader geestelijk leermeester, Śrī Gaṅgā-caraṇa; “Narottama” verwijst naar zijn betovergrootvader geestelijk leermeester, Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura; en het woord *nātha* verwijst naar de geestelijk leermeester van Śrīla Narottama Ṭhākura, Śrī Lokanātha Gosvāmī. Op deze wijze biedt hij zijn eerbetuigingen aan iedereen in de disciplinaire opvolging tot en met Śrīman Mahāprabhu.

De opvattingen van de Atibāḍī Rūpa Kavirāja afgewezen

De dochter van Śrīnivāsa Ācārya, Hemalatā Thākuraṇī, was zeer geleerd en een groot Vaiṣṇavī. Ze heeft haar ontspoorde leerling, genaamd Rūpa Kavirāja, uit de gemeenschap van Gauḍīya Vaiṣṇava’s gezet. Sindsdien stond Rūpa Kavirāja bekend als *atibāḍī* (een buitengewoon arrogant persoon). Hij had zijn eigen doctrine uitgedokterd, die de filosofische conclusies van het Gauḍīya vaiṣṇavisme tegenspraken. Hij onderwees, dat de positie van *ācārya* alleen kon worden bekleed door iemand in de wereldverzakende levensorde – nooit door een huisvader met een gezin (*grhastha*). Rūpa Kavirāja veronachtzaamde de noodzaak om *vidhi-mārga* (het pad van gereguleerde toegewijde praktijk) te volgen en propageerde een zogenaamde *rāga-mārga* (doctrine van spontane aantrekking), die ongedisciplineerd en rommelig was. Zijn opvatting was,

dat men de praktijk van horen en chanten over boord kon gooien en *rāgānuga-bhakti* kon praktiseren door alleen te herinneren. Gelukkig was Śrīla Cakravartī Ṭhākura in die tijd aanwezig en hij heeft in zijn comentaar op Canto Drie van *Śrīmad-Bhāgavatam*, *Sārārtha-darśinī*, deze foutieve conclusies weerlegd.

De *grhastha* (gezinshoofd) discipelen in de erfopvolging van de zoon van Nityānanda Prabhu, Vīrabhadra, en de nakomelingen van de afgewezen zonen van Advaita Ācārya aanvaardden de titel ‘Gosvāmī’ en kennen deze toe aan anderen. Dit druist volkomen in tegen de lijn van *ācāryas* (geestelijk voorgangers). Śrīla Cakravartī heeft dit idee van Rūpa Kavirāja ontkracht en heeft onweerlegbaar aangetoond, dat gekwalificeerde *grhastha* nakomelingen van een *ācārya* kunnen optreden als geestelijk leermeester. Het is echter wel onrechtmatig en tegengesteld aan de uitspraken van *sāstra*, dat ongeschikte nakomelingen van *ācārya* families de titel “Gosvāmī” kunnen aannemen uit begeerte naar leerlingen en rijkdom. Dit heeft hij ook aangetoond.

Hoewel Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura optrad als *ācārya*, heeft hij nooit de titel Gosvāmī achter zijn naam gebruikt en daarmee heeft hij de verdwaasde en ongeschikte nakomelingen van *ācārya* families uit de moderne wereld een instructie gegeven.

De leer van de Gauḍiya Vaiṣṇava Sampradaya beschermd via Śrīla Baladeva Vidyābhūṣaṇa

Toen Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura op hoge leeftijd was, bracht hij het grootste deel van zijn tijd door in een innerlijke, half-bewuste staat en was diep verzonken in *bhājana*. In die periode had in Jaipur een debat plaats tussen Gauḍiya Vaiṣṇava's en Vaiṣṇava's, die de leer van *svakīyavāda* (de doctrine van echtelijke liefde) in het spel van Bhagavān in Vṛndāvana steunden.

Jaya Singh II was in die tijd Koning van Jaipur. De Vaiṣṇava's uit het antagonistische kamp hadden Jaya Singh laten geloven, dat de verering van Śrīmatī Rādhikā samen met Śrī Govindadeva niet door de geschriften wordt ondersteund. Hun standpunt was, dat de naam van Śrīmatī Rādhikā niet in *Śrīmad-Bhāgavatam* of in de *Viṣṇu Purāṇa* wordt vermeld en dat Ze nooit op legale wijze volgens vedisch ritueel met Śrī Kṛṣṇa was getrouwd. Een ander bezwaar was, dat de Gauḍiya Vaiṣṇava's niet tot een erkende *sampradāya* of een discipline opvolging zouden behoren. Er zijn sinds onheuglijke tijden vier Vaiṣṇava *sampradāyas* geweest: de Śrī Sampradāya, de Brahmā Sampradāya, de Rudra Sampradāya en de Śānaka (Kumāra) Sampradāya.

In dit tijdperk van Kali zijn de vier vooraanstaande *ācāryas* van deze vier *sampradāyas* respectievelijk Śrī Rāmānuja, Śrī Madhva, Śrī Viṣṇusvāmī en Śrī Nimbāditya. De Gauḍiya Vaiṣṇava's werden beschouwd zich buiten deze vier *sampradāyas* te bevinden en zouden daarom niet over een zuivere erfopvolging beschikken. Het specifieke bezwaar was, dat ze

niet over een eigen commentaar op de *Brahma-sūtra* (ook bekend als *Vedānta-sūtra*) zouden beschikken en daarom niet als een bonafide lijn van *vaiṣṇava* disciplinaire opvolging konden worden beschouwd.

Mahārāja Jaya Singh wist, dat de vooraanstaande Gauḍīya *vaiṣṇava ācāryas* van Vṛndāvana volgelingen waren van Śrīla Rūpa Gosvāmī. Hij riep hen naar Jaipur om de uitdaging van de Śrī Rāmānuja Vaiṣṇava's aan te nemen. Omdat Śrīla Cakravartī Ṭhākura op hoge leeftijd was en volkomen was verzonken in de transcendente zegen van *bhajana*, stuurde hij zijn student, *gauḍīya vaiṣṇava vedāntācārya mahā-maho-pādhyāya* (de hoog verheven leraar van Vedānta), *paṇḍita-kula-mukāṭa* (de kroon van de verzameling geleerden), Śrīla Baladeva Vidyābhūṣaṇa, als afgezant naar Jaipur samen met zijn leerling Śrī Kṛṣṇadeva om zich tot de vergadering in Jaipur te richten.

De kaste-*gosvāmīs* waren hun eigen verbinding met de Madhva Sampradāya totaal vergeten. Ze hadden bovendien geen respect voor *vaiṣṇava* Vedānta en veroorzaakten aanzienlijke verstoring onder de Gauḍīya Vaiṣṇava's. Maar Śrī Baladeva Vidyābhūṣaṇa gebruikte onweerlegbare logica gecombineerd met krachtig schriftuurlijk bewijs, waarmee hij heeft aangetoond, dat de Gauḍīya Sampradāya een zuivere *vaiṣṇava sampradāya* is afkomstig uit de lijn van Mādhva. De naam van deze *sampradāya* is de Śrī Brahmā-Madhva-Gauḍīya Sampradāya. Śrīla Jīva Gosvāmī, Śrīla Kavi Karṇapūra en andere voorgaande *ācāryas* hebben dit als voldongen feit aanvaard. De Gauḍīya Vaiṣṇava's aanvaardden *Śrīmad-Bhāgavatam* als het natuurlijke commentaar op de *Vedānta-*

sūtra. Om deze reden is in de Gauḍīya Vaiṣṇava Sampradāya geen afzonderlijk commentaar op *Vedānta-sūtra* geschreven.

In verscheidene Purāṇa's wordt de naam van Śrīmatī Rādhikā genoemd. Ze is de personificatie van het pleziergevend vermogen (*hlādinī-śakti*) van Śrī Kṛṣṇa en Ze is Zijn eeuwige geliefde. Op diverse plaatsen in *Śrīmad-Bhāgavatam*, vooral in Canto Tien in relatie tot de beschrijving van het spel van Bhagavān in Vṛndāvana, wordt op een indirecte en discrete wijze naar Śrīmatī Rādhikā verwezen. Alleen *rasika* en *bhāvuka* toegewijden, die met de conclusies van de geschriften op de hoogte zijn, kunnen dit confidentiële mysterie begrijpen.

Op de bijeenkomst van geleerden in Jaipur heeft Śrī Baladeva Vidyābhūṣaṇa alle argumenten en twijfels van de tegenpartij weerlegd. Hij heeft de positie van de Gauḍīya Vaiṣṇava's als volgelingen in de disciplinaire opvolging afkomstig van Madhva grondig aangetoond evenals de authenticiteit van de verering van Rādhā-Govinda. Met zijn presentatie was de tegenpartij tot zwijgen gebracht. Omdat de Gauḍīya Vaiṣṇava Sampradāya niet zou beschikken over een commentaar op de *Vedānta-sūtra*, kon de wedijverende tegenpartij echter niet aanvaarden, dat deze een zuivere *vaiṣṇava* disciplinaire opvolging was.

Toen heeft Śrī Baladeva Vidyābhūṣaṇa ter plekke het beroemde Gauḍīya commentaar geschreven, *Śrī Govinda-bhāṣya*. De eredienst van Śrī Śrī Rādhā-Govinda nam in de tempel van Śrī Govindadeva opnieuw een aanvang en de geldigheid van de Śrī Brahmā-Madhva-Gauḍīya Sampradāya was voor eens en voor altijd gevestigd.

Alleen op gezag van Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura kon Śrī Baladeva Vidyābhūṣaṇa *Śrī Govinda-bhāṣya* schrijven en de verbinding van Gauḍīya Vaiṣṇava's met de Madhva Sampradāya aantonen. Hierover mag geen twijfel bestaan. De prestatie van Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura volbracht uit naam van de *sampradāya* zal de geschiedenis van het Gauḍīya vaiṣṇavisme in gouden letters binnengaan.

**De betekenis van de Kāma-gāyatrī verkregen
door de genade van Śrīmatī Rādhikā**

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura beschrijft in zijn eigen boek getiteld *Mantrārtha-dīpikā* een zeer treffend voorval. Toen hij eens *Śrī Caitanya-caritāmṛta* aan het lezen was, kwam hij een vers tegen, dat de betekenis van de *kāma-gāyatrī-mantra* als volgt beschreef,

*kāma-gāyatrī-mantra-rūpa, haya kṛṣṇera svarūpa,
sārdha-cabbiṣa akṣara tāra haya
se akṣara 'candra' haya, kṛṣṇe kari' udaya,
tri-jagat kailā kāmamaya*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 21.125)

De *kāma-gāyatrī* is identiek aan Śrī Kṛṣṇa. In deze koning der *mantras* staan vierentwintig en een halve lettergreep en iedere lettergreep is een volle maan. Deze verzameling manen heeft de maan van Śrī Kṛṣṇa veroorzaakt te rijzen en de drie werelden met goddelijke liefde (*prema*) te vullen.

Dit vers toont aan, dat de *kāma-gāyatrī* uit vierentwintig en een halve lettergreep is samengesteld, maar ondanks diepe

beraadslaging kon Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura niet achterhalen, welke lettergreep in de *mantra* een halve was. Hij zocht in boeken over grammatica, de Purāṇa's, Tantra's, geschriften (*śāstras*) over toneel (*nāṭya*) en retoriek (*alaṅkāra*) en andere grote teksten, maar kon geen vermelding vinden van een halve lettergreep. Hij kon alleen de klinkers en medeklinkers vinden, die de vijftig letters van het Sanskriete alfabet vormen, maar hij kon nergens iets over een halve lettergreep vinden.

In *Śrī Harināmāmṛta-vyākaraṇa*, de grammaticale methodologie van Śrīla Jīva Gosvāmī, trof hij in de sectie over de namen van diverse klinker- en medeklinkergroepen (*sañjñāpāda*) alleen een vermelding van vijftig letters aan. Hij bestudeerde de volgorde van letters (*mātrkā*) in teksten als *Mātrkānyāsa* en andere boeken, maar vond nergens een vermelding van een halve lettergreep. In de *Rādhikā-sahasra-nāma-stotra* van de *Bṛhan-nāradiya Purāṇa* stond, dat een van de namen van Śrīmatī Rādhikā, de godin van Vṛndāvana, ook is Pañcāśad-varṇa-rūpiṇī (Zij wier gedaante uit vijftig lettergrepen bestaat).

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura begon steeds meer te twifelen. Hij vroeg zich af, of Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī in zijn schrift misschien een vergissing had gemaakt. Dit kon natuurlijk niet mogelijk zijn, omdat Śrīla Kavirāja alwetend is en daardoor vrij is van materiële gebreken, zoals zich onder invloed van illusie bevinden of het maken van vergissingen. Als de gefragmenteerde letter “t” (de laatste letter van de *kāma-gāyatrī mantra*) als halve lettergreep zou worden beschouwd, zou Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī schuldig

zijn aan ontregeling, want in *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Madhya-lilā* 21.126-28) heeft hij de volgende beschrijving gegeven.

*sakhī he! kṛṣṇa-mukha—dvija-rāja-rāja
kṛṣṇa-vapu-sirṁḥṣane, vasi rājya-sāsane,
kare saṅge candrera samāja*

*dui gaṇḍa sucikkaṇa, jini' maṇi-sudarpaṇa,
sei dui pūrṇa-candra jāni
lalāṭe aṣṭamī-indu, tāhāte candana-bindu,
sei eka pūrṇa-candra māni*

*kara-nakha-cāndera ṭhāṭa, vaṁṣī-upara kare nāṭa,
tāra gīta muralīra tāna
pada-nakha-candra-gaṇa, tale kare nartana,
nūpurera dhvani yāra gāna*

Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī beschrijft in deze regels het gezicht van Śrī Kṛṣṇa als de eerste volle maan, Zijn wangen als twee volgende volle manen, de stip sandalhout op het bovenste gedeelte van Zijn voorhoofd als de vierde volle maan en precies daaronder de maan van de achtste dag (*aṣṭamī*), met andere woorden, een halve maan. Volgens deze beschrijving is de vijfde lettergreep een halve lettergreep. Maar als de gefragmenteerde “t”, de laatste letter van de *kāma-gāyatrī-mantra*, wordt gezien als een halve lettergreep, kan de vijfde lettergreep geen halve zijn.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura bevond zich in een dilemma, want hij kon de mysterieuze halve lettergreep niet ontcijferen. Hij kwam tot de conclusie, dat hij de vererenswaardige Godheid van de *mantra* niet zou kunnen schouwen, indien de lettergrepen zichzelf niet zouden openbaren. Hij

had zich voorgenomen, dat hij beter kon sterven, indien hij de audiëntie van de Godheid van de *mantra* niet zou kunnen krijgen. Met deze gedachte ging hij midden in de nacht op weg naar de oever van Śrī Rādhā-kuṇḍa om zijn leven op te geven.

Nadat de tweede periode (*prahara*) van de nacht was verstreken, dommelde Śrīla Cakravartī Ṭhākura licht in slaap, toen de dochter van Vṛṣabhānu Mahārāja, Śrīmatī Rādhikā, aan hem verscheen. “O Viśvanātha, O Hari-vallabha,” zei Ze vol genegenheid, “wees niet bedroefd. Hetgeen Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja heeft geschreven is absoluut waar. Door Mijn genade kent hij alle innerlijke gevoelens van Mijn hart. Twijfel niet aan zijn uitspraken. De *kāma-gāyatrī* is een *mantra* om Mijn dierbare geliefde en Mij te eren en Wij worden aan de toegewijde geopenbaard door middel van de lettergrepen van deze *mantra*. Niemand kan Ons kennen zonder Mijn zegen. De halve lettergreep wordt beschreven in het boek, *Varṇāgama-bhāsvat*. Nadat Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja deze tekst had geraadpleegd, heeft hij de werkelijke identiteit van de *kāma-gāyatrī* vastgesteld. Ga dit boek bestuderen en verspreid de betekenis ervan voor het welzijn van alle trouwhartige mensen.”

Toen hij deze instructie van Vṛṣabhānu-nandini Śrīmatī Rādhikā Zelf had gehoord, riep Śrīla Cakravartī Ṭhākura met groot verdriet uit, “O Rādhā, O Rādhā!” Toen hij weer bij zijn positieven kwam, ging hij de opdracht van Śrīmatī Rādhikā uitvoeren.

Volgens aanwijzingen van Śrīmatī Rādhikā wordt de letter “ya” voorafgaand aan “vi” in de *mantra* als een halve let-

tergreep beschouwd en alle andere lettergrepen zijn hele lettergrepen of volle manen.

Dus door de genade van Śrīmatī Rādhikā raakte Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura op de hoogte met de diepere betekenis van de *mantra*. Hij kreeg de rechtstreekse audiëntie van zijn vererenswaardige Godheid en in zijn innerlijk geperfectioneerde spirituele lichaam (*siddhā-deha*) kon hij als een eeuwige metgezel aan het eeuwige spel (*nitya-līlā*) van Bhagavān deelnemen. Daarna heeft hij het Godsbeeld van Śrī Gokulānanda op de oever van Rādhā-kuṇḍa geïnstalleerd. Terwijl hij daar verbleef, ervoer hij de zoete bekoring van het eeuwige spel van Śrī Vṛndāvana. In die tijd heeft hij zijn commentaar, *Sukha-varttinī*, geschreven op een boek van Śrīla Kavi Karṇapūra, *Ānanda-vṛndāvana-campūh*.

rādhā-parastīra-kuṭīra-vartinaḥ
prāptavya-vṛndāvana-cakravartinaḥ
ānanda-campū-vivṛti-pravartinaḥ
sānto-gatir me sumahā-nivartinaḥ

Ik, Cakravartī, laat alles volkomen achter en wil alleen Śrī Vṛndāvana bereiken. Ik leef in een eenvoudige hut op de oever van Śrī Rādhā-kuṇḍa, de hoogste plek in het spel van Śrī Rādhā, en schrijf dit commentaar op *Ānanda-vṛndāvana-campūh*.

Op hoge leeftijd heeft Śrīla Cakravartī Ṭhākura het grootste deel van zijn tijd in een halfbewuste staat doorgebracht, waarin hij diep in *bhajana* was verzonken. Zijn belangrijkste discipel, Śrī Baladeva Vidyābhūṣaṇa, heeft toen de verantwoording voor het onderwijs van de geschriften op zich genomen.

De leer van Parakīya-bhāva opnieuw gevestigd

Omdat in Śrī Vṛndāvana-dhāma een lichte afname van de invloed van de Zes Gosvāmi's plaats had, ontstond er een controverse rondom de doctrines van echtelijke (*svakīyavāda*) en buitenechtelijke liefde (*parakīyāvāda*) in het spel van Bhagavān in Vṛndāvana. Om de misvattingen over *svakīyāvāda* weg te nemen schreef Śrīla Cakravartī Ṭhākura *Rāga-vartma-candrikā* en *Gopī-premāmṛta*, die beide vol staan met conclusies van de geschriften. Daarna heeft hij in zijn commentaar, *Ānanda-candrikā*, op het vers *laghutvam atra*¹ uit *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi* (1.21) aangetoond, dat de theorie van *svakīya* ongegrond is en heeft het concept van *parakīya* met schriftuurlijk bewijs en onweerlegbare argumenten neergezet. In zijn commentaar, *Sārārtha-darsinī*, op *Śrīmad-Bhāgavatam* heeft hij grote steun aan *parakīya-bhāva* gegeven.

Men zegt, dat in de tijd van Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura bepaalde geleerden (*paṇḍitas*) tegen hem bezwaar maakten met betrekking tot verering met het gevoel van *parakīya*, maar hij heeft hen met zijn grondige eruditie en onweerlegbare logica verslagen. Om deze reden hadden de *paṇ-*

¹ Het vers uit *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi* luidt, “*laghutvam atra yat proktaṁ tat tu prākṛta-nāyake na kṛṣṇe rasa-niryāsasvādārtham avatāriṇi* – Iedere fout of onwelvoeglijkheid, waarop (in andere *rasa-sāstras*) wordt gewezen met betrekking tot overspelige liefde, is van toepassing op gewone wereldse geliefden en niet op Śrī Kṛṣṇa, want Hij is degene, die de vloeibare essentie van *rasa* proeft en de bron van alle incarnaties is.” Met andere woorden, omdat Śrī Kṛṣṇa's incarnaties de bestuurders van religie en non-religie zijn, kan Hij nooit aan dergelijke codes ondergeschikt zijn.

ditas besloten hem te vermoorden. Śrīla Cakravartī Ṭhākura had de gewoonte om 's morgens vroeg een omgang rond Śrī Vṛndāvana te maken. De *paṇḍitas* beraamden een plan om hem op dat moment in een donker struikgewas te vermoorden.

Op zijn rondgang kwam Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura langs het struikgewas, waar zijn tegenstanders hem stonden op te wachten om hem te vermoorden. Toen zagen ze hem plotseling verdwijnen. In zijn plaats liep een prachtig jong Vrajavāsī meisje met een paar vriendinnen bloemen te plukken. De *paṇḍitas* vroegen het meisje, “Lief kind, een ogenblik geleden kwam hier een grote toegewijde langs. Heb jij gezien, waar hij naartoe is gegaan?” Het meisje antwoordde, dat ze hem wel had gezien, maar dat ze niet wist, waar hij naartoe was gegaan.

Bij het zien van haar verbijsterende schoonheid, haar zijdelinge blikken en haar elegante vrouwelijke manieren raakten de *paṇḍitas* geboeid. Alle onzuiverheid in hun hoofd was verdwenen en hun hart werd zacht. Op verzoek van de *paṇḍitas* om zich voor te stellen zei het meisje, “Ik ben een dienstmeisje van mijn meesteres, Śrīmatī Rādhikā. Ze is op dit moment in het huis van Haar schoonfamilie in Yāvaṭa. Ze heeft me hier naartoe gestuurd om bloemen te plukken.” Nadat ze dit had gezegd, verdween het meisje en in haar plaats zagen ze Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura weer lopen. De *paṇḍitas* vielen aan zijn voeten en smeekten om vergeving. En hij heeft hen allemaal vergeven.

Er zijn veel van dergelijke verbazingwekkende gebeurtenissen uit het leven van Śrīla Cakravartī Ṭhākura bekend. Op

deze manier heeft hij de theorie van *svakīya* weerlegd en de waarheid van zuivere *parakīya* gevestigd. Zijn werk is voor de Gauḍīya Vaiṣṇava's van groot belang.

Śrīla Viṣvanātha Cakravartī Ṭhākura heeft niet alleen de integriteit van de Śrī Gauḍīya *vaiṣṇava dharma* beschermd, hij heeft ook de invloed ervan in Śrī Vṛndāvana opnieuw grondvest. Iedereen, die zijn verworvenheden evalueert, zal verbaasd staan over zijn ongebruikelijke genialiteit. Gauḍīya *vaiṣṇava ācāryas* hebben het volgende vers als lofzang op zijn buitengewone werk gecomponeerd.

*viśvasya nātharūpo 'sau / bhakti-vartma-pradarśanāt
bhakta-cakre varītatvāt / cakravarty ākhyayābhavat*

Omdat hij wijst op het pad van *bhakti* is hij bekend onder de naam Viṣvanātha, heer van het universum, en omdat hij zich altijd beweegt in het gezelschap of de kring (*cakra*) van toegewijden, staat hij bekend als Cakravartī.

In 1754 op de vijfde dag van de wassende maan in de maand Māgha (januari-februari), toen Śrīla Viṣvanātha Cakravartī Ṭhākura ongeveer honderd jaar was, heeft hij in Śrī Rādhākuṇḍa diep verzonken in innerlijk bewustzijn deze materiële wereld verlaten en is *aprakāṣa* (het niet-manifeste) Vṛndāvana binnengegaan. Zelfs tegenwoordig nog staat zijn *samādhi* vlak naast de tempel van Śrī Gokulānanda in Śrī-dhāma Vṛndāvana.

**De glorie en nalatenschap van
Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura**

Śrīla Cakravartī Ṭhākura, die volgt in het voetspoor van Śrīla Rūpa Gosvāmī, heeft een overvloed aan transcendente literatuur over *bhakti* gecomponeerd, waarmee hij de diepste hartewens van Śrīman Mahāprabhu in deze wereld heeft grondvest. Hij heeft ook foutieve conclusies weerlegd, die tegengesteld waren aan het authentieke pad van Śrīla Rūpa Gosvāmī (*rūpānuga*). Hij wordt in de Gauḍīya *vaiṣṇava* gemeenschap als een illustere *ācārya* en een gezaghebbende *mahājana* eerbiedigd. Hij is vermaard als groot transcendent filosoof, dichter, en *rasika* toegewijde. Een *vaiṣṇava* dichter genaamd Kṛṣṇa dāsa heeft de volgende regels in de conclusie van zijn Bengaalse vertaling van Śrīla Cakravartī Ṭhākura's boek, *Mādhurya-kādambinī*, geschreven.

*mādhurya-kādambinī-grantha jagata kaila dhanya
cakravartī-mukhe vaktā āpani śrī-kṛṣṇa-caitanya*

*keha kahena-cakravartī śrī-rūpera avatāra
kaṭhina ye tattva sarala karite pracāra*

*ohe guṇa-nidhi śrī-viśvanātha cakravartī
ki jāniba tomāra guṇa muṇi mūḍha-mati*

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura heeft de wereld gezegend door *Mādhurya-kādambinī* te schrijven. In werkelijkheid heeft Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu dit werk door de mond van Śrīla Cakravartī Ṭhākura gesproken. Sommigen zeggen, dat Śrīla Cakravartī Ṭhākura een incarnatie van Śrīla Rūpa Gosvāmī is. Hij is bedreven in de kunst van het beschrijven van complexe waarheden op een gemakkelijk te begrijpen manier.

O oceaan van genade, Śrī Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura! Ik ben een grote dwaas. (Weest u daarom zo goed om het mysterie van uw transcendente kwaliteiten in mijn hart te openbaren. Dit is mijn gebed aan uw lotusvoeten.)

Weinig Gauḍīya *vaiṣṇava ācāryas* hebben zoveel boeken geschreven als Śrīla Cakravartī Ṭhākura. Het volgende gezegde met betrekking tot drie van zijn boeken wordt tot vandaag de dag nog aangehaald,

kiraṇa-bindu-kaṇā, ei tina niye vaiṣṇavapanā

Deze drie boeken, *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi-kiraṇa*, *Srī Bhaktirasāmṛta-sindhu-bindu* en *Bhāgavatāmṛta-kaṇā* zijn de rijkdom van de Vaiṣṇava's.

Hieronder staat een lijst van zijn boeken en commentaren, die een pakhuis vormen van onvergelykbare rijkdom aan devoti-onele Gauḍīya *vaiṣṇava* literatuur.

- (1) Vraja-rīti-cintāmaṇi
- (2) Śrī Camatkāra-candrikā
- (3) Śrī Prema-samputa (khaṇḍa-kāvyaṃ)
- (4) Gītāvalī
- (5) Subodhinī (commentaar op Alaṅkāra-kaustubha)
- (6) Ānanda-candrikā (commentaar op Ujjvala-nīlamaṇi)
- (7) commentaar op Śrī Gopāla-tāpanī
- (8) Stavāmṛta-lahari, waaronder:
 - (a) Śrī Guru-tattva-aṣṭakam
 - (b) Mantra-dāṭṭ-gurorāṣṭakam
 - (c) Parama-gurorāṣṭakam
 - (d) Parātpara-gurorāṣṭakam

- (e) Parama-parātpara-gurorāṣṭakam
- (f) Śrī Lokanāthāṣṭakam
- (g) Śrī Śacīnandanāṣṭakam
- (h) Śrī Svarūpa-caritāmṛtam
- (i) Śrī Svapna-vilāsāmṛtam
- (j) Śrī Gopāladevāṣṭakam
- (k) Śrī Madana-mohanāṣṭakam
- (l) Śrī Govindāṣṭakam
- (m) Śrī Gopināthāṣṭakam
- (n) Śrī Gokulānandāṣṭakam
- (o) Svayam-bhagavattāṣṭakam
- (p) Śrī Rādhā-kunḍāṣṭakam
- (q) Jaganmohanāṣṭakam
- (r) Anurāgavallī
- (s) Śrī Vṛndādevyāṣṭakam
- (t) Śrī Rādhikā-dhyānāmṛtam
- (u) Śrī Rūpa-cintāmaṇiḥ
- (v) Śrī Nandīśvarāṣṭakam
- (w) Śrī Vṛndāvanāṣṭakam
- (x) Śrī Govardhanāṣṭakam
- (y) Śrī Saṅkalpa-kalpadrumaḥ
- (z) Śrī Nikuñja-keli-virudāvalī (virutkāvyā)
- (aa) Surata-kathāmṛtam (āryasatakam)
- (bb) Śrī Śyāma-kunḍāṣṭakam
- (9) Śrī Kṛṣṇa-bhāvanāmṛtam Mahākāvyaṃ
- (10) Bhāgavatāmṛta-kaṇā
- (11) Ujjvala-nīlamanī-kiraṇa
- (12) Bhakti-rasāmṛta-sindhu-bindu
- (13) Rāga-vartma-candrikā

- (14) Aiṣvarya-kādambinī (niet beschikbaar)
- (15) Mādhurya-kādambinī
- (16) commentaar op Bhakti-rasāmṛta-sindhu
- (17) commentaar op Ānanda-vṛndāvana-campū
- (18) commentaar op Dāna-keli-kaumudī
- (19) commentaar op Śrī Lalita-mādhava-nāṭaka
- (20) commentaar op Śrī Caitanya-caritāmṛta (incomplete)
- (21) commentaar op Śrī Brahma-saṁhitā
- (22) Sārārtha-varṣiṇī commentaar op Śrīmad Bhagavad-gītā
- (23) Sārārtha-darśinī commentaar op Śrīmad-Bhāgavatam

Mijn zeer vererenswaardige geestelijk leermeester, *om viṣṇu-pāda aṣṭottara-śata-śrī* Śrīmad Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī Mahārāja, is de bewaker van de Gauḍīya Sampradāya en de stichter-*ācārya* van de Śrī Gauḍīya Vedānta Samiti en de Gauḍīya Maṭha's onder zijn leiding. Behalve het publiceren van zijn eigen boeken heeft hij de boeken van Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura en voorgaande *ācāryas* opnieuw in het Bengaals uitgegeven. Door zijn hartgrondige wens, zijn aanmoediging en zijn grondeloze genade zijn *Jaiva-dharma*, *Śrī Caitanya-siksāmṛta*, *Śrī Caitanya Mahāprabhura*, *Śrī Śikṣāṣṭaka* en andere belangrijke werken in de nationale taal van India, het Hindi, gedrukt. Geleidelijk aan worden ook andere boeken gepubliceerd.

De huidige president en *ācārya* van de Śrī Gauḍīya Vedānta Samiti, mijn meest eerbiedwaardige godbroeder, *parivrajakācārya* Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Vāmana Mahārāja, is diep verzonken in transcendente kennis en is een zeer dierbare, intieme dienaar van de lotusvoeten van onze geestelijk

leermeester. Ik bid nederig aan zijn lotusvoeten, opdat hij me mag zegenen bij het aanbieden van dit waardevolle boek, *Śrī Ujjvala-nīlamanī-kiraṇa*, in de lotushanden van onze Śrīla Gurudeva om daarmee zijn innerlijke hartewens te vervullen.

Ik heb er vol vertrouwen in, dat degenen met een hunkering naar *bhakti* – en vooral beoefenaars op het pad van spontane toewijding, die worden geboeid door de zachte smaken van Vṛndāvana (*vraja-rasa*) – dit boek met grote eerbied in ontvangst zullen nemen. Trouwhartige personen, die dit boek bestuderen, zullen de kwalificatie krijgen om de rijkdom van de *prema* van Śrī Caitanya Mahāprabhu te ervaren.

Tenslotte bid ik aan de lotusvoeten van mijn meest eerbiedwaardige Śrīla Gurudeva, de personificatie van het mededogen van Bhagavān, dat hij een regen van overvloedige genade over me heen sprenkelt, waarmee ik meer en meer bekwaamheid verkrijg om betrokken te zijn in de dienstverlening aan zijn diepste hartewens (*mano 'bhiṣṭa*). Dit is ons nederige gebed aan zijn lotusvoeten, die *kṛṣṇa-prema* schenken, zuivere liefde voor de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, Śrī Kṛṣṇa.

Een aspirant voor een sprankje genade van
Śrī Hari, Guru en Vaiṣṇava's,
nederig en onbeduidend,
Tridaṇḍi-bhikṣu Śrī Bhaktivedānta Nārāyaṇa
op de heilige dag van Akṣaya-tṛtīyā, 25 april 1993

VOORWOORD VAN DE REDACTIE

We bieden miljoenen keren onze nederige *praṇāma* aan de lotusvoeten van onze meest dierbare en geëerde Śrīla Guru-deva, *nitya-līlā-pravista om viṣṇupāda Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja* aan, die voor de gunstige vooruitgang van deze wereld het boek *Śrī Ujjvala-nīlamaṇī-kiraṇa* van Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura heeft vertaald en becommentarieerd.

In zijn vertaling van dit onschatbare werk heeft Śrī Sri-mad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja uitgebreide voetnoten geschreven om de terminologie, die in dit werk wordt gebruikt, te verhelderen. Omdat deze aantekeningen vitaal zijn voor het begrip van specifieke termen, zijn ze tussen de tekst in kaders onder de betreffende alinea's geplaatst. We hebben gekozen voor deze presentatie van voetnoten, omdat we het idee hebben, dat met deze opmaak het begrip van de termen, zoals ze in de tekst voorkomen, het beste voor de lezers wordt gefaciliteerd.

De twee alinea's tussen haakjes op pagina 20 en 31 zijn geschreven door Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja. De voorrede en het commentaar op *Sri Svapna-*

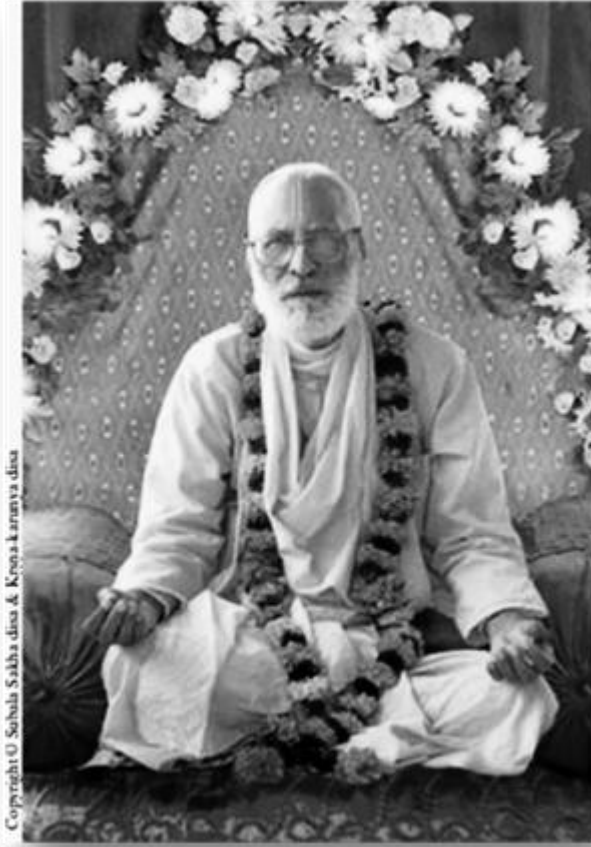
vilāsāmṛtāṣṭakam zijn ook van hem. Andere tussenvoegsels geschreven door de Engelse redacteuren worden duidelijk gemarkeerd door vierkante haken.

De lezer zal blij zijn om te zien, dat we in het Glossarium een afgekorte woordenlijst van Sanskriete termen hebben toegevoegd. Woorden die gemakkelijk kunnen worden gedefinieerd, zijn vertaald. Waar een woord tot een bepaalde categorie behoort, is die categorie vermeld.

We bidden nederig aan de lotusvoeten van Śrīla Gurudeva, dat we met zijn genade op zekere dag de wonderbaarlijke feiten in dit onschatbare boek met ons hele hart kunnen omarmen en ze de enige rijkdom van ons leven kunnen maken.

Aspirerend naar de dienstverlening aan
Śrī Guru en de Vaiṣṇava's
Het [Engelstalige] Uitgeversteam

Oorspronkelijke vertaling: B.V. Dāmodara Mahārāja
Betrouwbaarheidscontrole: B.V. Viṣṇu-daivata Mahārāja (en transliteratie Sanskriet), Gaurarāja dāsa, Yaśodānandana dāsa (Yashwant Kiran Kachhua), Rādhā dāsi (Brisbane)
Vertaaladviseurs: Amala-kṛṣṇa dāsa, Śānti dāsi
Redactie Sanskriet: Rādhikā dāsi (Uzbekistan)
Redactie Engels: Vaijayantī-mālā dāsi, Malatī dāsi, Mañjarī dāsi, Vicitrī dāsi
Proeflezing: Śānti dāsi, Sulatā dāsi, Sanātana dāsa
Omslagontwerp: Kuñja-kālikā dāsi
Opmaak: Jānakī dāsi
Adviseurs opmaak: Ananta-kṛṣṇa dāsa, Kuñja-kālikā dāsi
Index glossarium: Jānakī dāsi
Terugkoppeling lezer: Paṇḍitā dāsi
Project coördinatie: Vaijayantī-mālā dāsi
Met dank aan: B.V. Tirtha Mahārāja, Akhileśa dāsa, Taruṇa-kṛṣṇa dāsa (Houston), Sundara-gopāla dāsa (Engeland), Jānakī dāsi (India), Ānita dāsi

nitya-līlā-pravista om viṣṇupāda

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOŚVĀMĪ MAHĀRĀJA

nitya-lilā-pravista om viṣṇupāda

ŚRĪ ŚRĪMAD

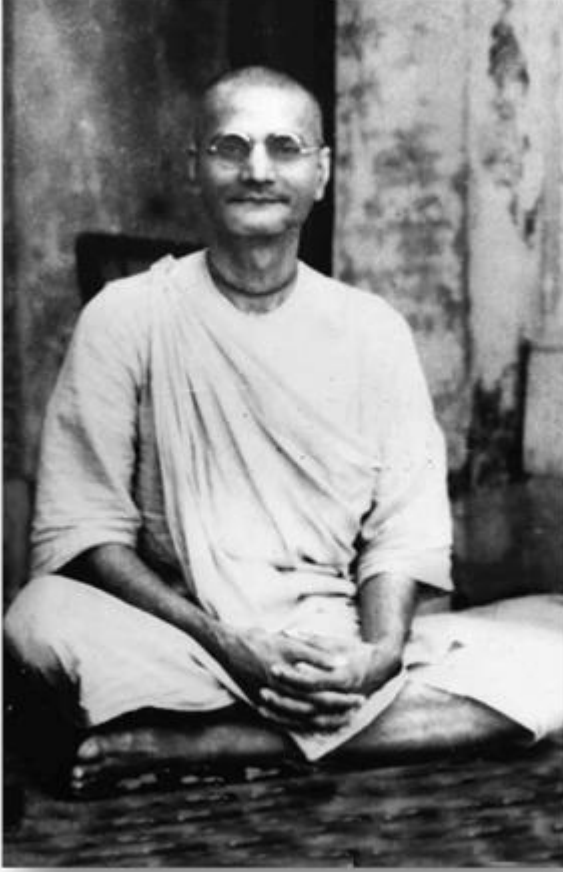
BHAKTIVEDĀNTA VĀMANA MAHĀRĀJA

nitya-līlā-pravista om viṣṇupāda

ŚRĪ ŚRĪMAD

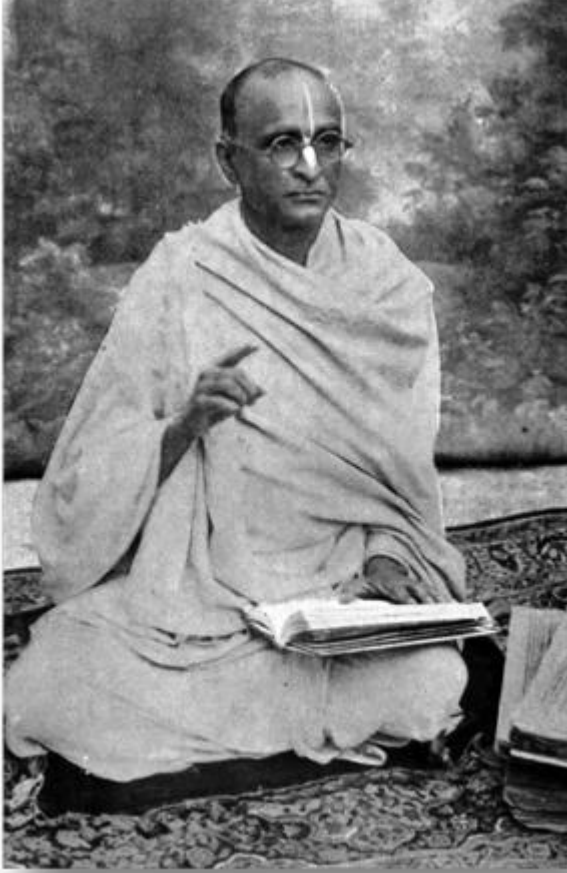
BHAKTIVEDĀNTA SVĀMĪ MAHĀRĀJA

nitya-līlā-pravista om viṣṇupāda

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTI PRAJÑĀNA KEŚAVA GOSVĀMĪ MAHĀRĀJA

nitya-līlā-pravista om viṣṇupāda

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTI SIDDHĀNTA SARASVATĪ PRABHUPĀDA

Het kroonjuweel van Śrī Gauḍīya Vaiṣṇava Ācāryas

mahā-mahopādhyāya

ŚRĪLA VIŚVANĀTHA CAKRAVARTĪ ṬHĀKURA

UJJVALA-NĪLAMAṆI-KIRAṆA

NĀYAKA-BHEDA

Verschillende typen Helden

athojjvala-rasaḥ | tatra nāyaka-cūḍāmaṇiḥ śrī-kṛṣṇaḥ | prathamam gokula-mathurā-dvārakāsu krameṇa pūrṇatamaḥ pūrṇataraḥ pūrṇa iti trividhaḥ | dhīrodāttaḥ dhīra-lalitaḥ dhīroddhataḥ dhīra-sāntaḥ iti pratyekam catur-vidhaḥ | tatra raghunāthavat gambhīro vinayī yathārha-sarva-jana-sammāna-kārīty-ādi-guṇavān dhīrodāttaḥ | kandarpavat preyasī-vaśo niścinto navatārūṇyo vidagdho dhīra-lalitaḥ | bhīmasenavat uddhata ātmaślāghā-roṣa-kaitavādi-guṇa-yukto dhīroddhataḥ | yudhiṣṭhīravat dhārmiko jīvendriyaḥ śāstra-darśī dhīra-sāntaḥ |

punaś ca paty-upapatitvena pratyekam sa dvi-vidhaḥ | evam punaś ca anukūlo dakṣiṇaḥ śaṭho dhṛṣṭa iti pratyekam catur-vidhaḥ | ekasyām eva nāyikāyām anurāgī anukūlaḥ | sarvatra samo dakṣiṇaḥ | sākṣāt priyam vakti parokṣe apriyam karoti yaḥ sa śaṭhaḥ | anya-kāntā-sambhoga-cihnādi-yukto 'pi nirbhayaḥ mithyā-vadī yaḥ sa dhṛṣṭaḥ | evam ṣaṇ-navati-vidhā nāyaka-bhedāḥ ||1||

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

– Een saffrane straal lotuspollen –

*namaḥ om viṣṇu-pādāya gaurapreṣṭhāya bhutale
śrī śrīmad bhaktiprajñāna keśava iti nāmine
atimartya caritrāya svāśrītānāṅca pāline
jīvaduḥkhe sadāttārya śrīnāma-prema dāyine*

*viśvasya nātharūpo 'sau bhaktivartma-pradarśanāt
bhakta-cakre varttitatvāt cakravarttyākhyayābhavet*

*vāñchā-kalpatarubhyaś ca kṛpā-sindhubhya eva ca
patitānām pāvanebhyo vaiṣṇavebhyo namo namaḥ*

*śrī-caitanya-mano-'bhīṣṭam sthāpitam yena bhū-tale
svayaṁ rūpaḥ kadā mahyaṁ dadāti sva-padāntikam*

*namo mahā-vadānyāya kṛṣṇa-prema-pradāya te
kṛṣṇāya kṛṣṇa-caitanya-nāmnē gaura-tviṣe namaḥ*

HERHAALDELIJK EN LANGUIT BIED IK EER
betuigingen aan de lotusvoeten van de beste van
spirituele voorgangers in de disciplinaire opvol-
ging van Śrīla Rūpa Gosvāmī, *nitya-līlā-pravista om viṣṇupāda
aṣṭottara-sata Śrī Śrīmad Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī
Mahārāja* aan. Ik val ook aan de voeten van alle spirituele
voorgangers in de disciplinaire opvolging van Śrīla Rūpa Gos-
vāmī, Śrī Śrī Gaurāṅga Gāndharvikā-Gīrīdhārī en Śrī Śrī Rād-
hā-Vinoda-bihārī. Terwijl ik bid om Hun grondeloze genade
en zegeningen, presenteert deze gevallen, verdorven en onbe-
duidende persoon *Kiraṇa-kīñjalka-vṛtti*, de essentie van het
commentaar van Śrī Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura op het
boek *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi* van Śrī Rūpa Gosvāmī.

Śrī Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura is de beste volgeling
van Śrīla Rūpa Gosvāmī en de meest vooraanstaande van
degenen, die spirituele instructies geven. Nadat hij een drup-
pel (*bindu*) uit de nectaroceaan van toegewijde dienst in zijn
Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu-bindu had beschreven, gaat hij
hier verder met een beschrijving van *ujjvala-rasa*, de hoogst
stralende relatie van amoureuze liefde tussen Kṛṣṇa en Zijn

dierbare geliefden, in het bijzonder Śrīmatī Rādhikā. In *ujjvala-bhakti-rasa* (de nectar van dienstverlening in de schitterend amoureuze relatie) is alleen Śrī Kṛṣṇa het kroonjuweel van alle helden, of *nāyakas*.

Het kroonjuweel van alle helden (*nāyaka-cūḍāmaṇi*), Śrī Kṛṣṇa, is aanwezig in Gokula, Mathurā en Dvārakā. In Dvārakā is Śrī Kṛṣṇa de complete held (*pūrṇa nāyaka*), in Mathurā is Hij de meer complete held (*pūrṇatara nāyaka*) en in Gokula is Hij de meest complete held (*pūrṇatama nāyaka*). Alleen Śrī Kṛṣṇa is deze drie typen *nāyakas*.

Ieder type held is onderverdeeld in vier categorieën: *dhīrodātta*, *dhīra-lalita*, *dhīroddhata* en *dhīra-sānta*.

De *dhīrodātta* held is ernstig, beleefd en gedraagt zich gepast eerbiedig jegens een ieder volgens hun positie. Hij heeft ook veel andere uitmuntende kwaliteiten. Een voorbeeld van een *dhīrodātta-nāyaka* is Bhagavān Śrī Rāmācandra. De *dhīra-lalita-nāyaka*, zoals Kāmadeva of Cupido, is blijvend jeugdig, zorgeloos en wordt beheerst door de *prema* van zijn geliefden. Hij is *rasika*, verleidelijk en behendig. De *dhīroddhatā-nāyaka*, zoals Bhīmasena, is agressief, ontstuimig, opschepperig en deskundig in het bedriegen van anderen. De *dhīra-sānta-nāyaka* is rustig, religieus, beheerst in zijn zintuigen en is deskundig in schriftuurlijke kennis. Een voorbeeld hiervan is Yudhiṣṭhira Mahārāja.

Deze *dhīra-nāyakas* worden verder onderverdeeld in twee soorten: *pati*¹ en *upapati*².

¹ Een *pati* (echtgenoot) accepteert de hand van een jongedame volgens vedische rituelen met *brāhmaṇas* en een vuuroffer als getuigen.

² Een *upapati* (mannelijke paramour) overtreedt alle religieuze principes vanwege zijn aantrekkingskracht voor een *parakīyā-ramaṇī* (een heldin die de vrouw van iemand anders is) en hij is de toevlucht van haar liefde.

De geschriften en de materiële samenleving bekijken de *upapati* en *parakīya-nāyaka* met walging en afgrijzen. Deze opvatting is echter alleen van toepassing op wereldse helden; het is niet van toepassing op Śrī Kṛṣṇa, want Hijzelf is de bestuurder of regelgever van alle religie en non-religie en de oorspronkelijke bron van alle incarnaties van Bhagavān. Śrīmatī Rādhikā is Zijn grondrechtelijk pleziergevend vermogen (*svarūpa-bhūtā-hlādinī-śakti*) of transcendent vermogen (*parā-śakti*). De andere *gopīs* zijn directe en niet-verschillende expansies (*kāyā-vyūha*), manifestaties (*prakāśa*) of deelmanifestaties (*aṁśa-svarūpa*) van Śrīmatī Rādhikā. Er kan geen onwelvoeglijkheid bestaan in de volkomen zuivere en liefdevolle uitwisselingen tussen Bhagavān Śrī Kṛṣṇa en Zijn eigen innerlijke vermogens.

Ieder van de vier *dhīra-nāyakas* is onderverdeeld in vier typen. De *anukūla-nāyaka* blijft aan één heldin (*nāyikā*) gehecht. De *dakṣiṇa-nāyaka* is in gelijke mate gehecht aan al zijn geliefden. De *śaṭha-nāyaka*, een bedrieger, spreekt zoete woordjes tegen zijn geliefde en voert achter haar rug onkuise handelingen uit. De *dhr̥ṣṭa-nāyaka* is een leugenaar en verschijnt schaamteloos voor zijn geliefde met duidelijke tekenen van zijn liefdesspel met een andere minnares op zijn lichaam.

2

NĀYIKĀ-VIBHĀGA¹

Onderverdeling van Heldinnen

¹ In zijn *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* schrijft Śrī Rūpa Gosvāmī uitvoerig over neutraliteit (*sānta*), dienaarschap (*dāsyā*), vriendschap (*sakhyā*) en ouderlijke liefde (*vātsalyā*). *Mādhurya-rasa* heeft hij echter kort beschreven, omdat een gedetailleerde beschrijving voor een algemene klasse toegewijden niet bruikbaar zou zijn. In zijn supplement op *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* – *Śrī Ujñjala-nīlamanī* – heeft Śrī Rūpa Gosvāmī wel een gedetailleerde beschrijving van *mādhurya-rasa* gegeven en van de metgezellen en dienaren in *mādhurya-rasa*. Deze *Śrī Ujñjala-nīlamanī-kiraṇa* van Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura voorziet in het kort in de essentie van dat geschrift.

In *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu-bindu* van Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura wordt conjugale genegenheid (*priyatā-rati*) beschreven als de permanente emotie (*sthāyī-bhāva*) van *ujñjala-rasa* [*mādhurya-rasa*]. De liefde voor Śrī Kṛṣṇa, die zich in het hart van Zijn geliefden manifesteert, waarin ze het idee ontwikkelen ‘Śrī Kṛṣṇa is ons hele leven en onze hele ziel’ wordt *priyatā-rati* genoemd. Alleen de geliefden van Śrī Kṛṣṇa vormen het depot (*āśraya-ālabhana*) van *priyatā-rati*.

Śrī Kṛṣṇa is *nava-kīśora-naṭavara*, blijvend jeugdig en een bekwame danser. Hij beschikt over alle bovengenoemde kwaliteiten [van de *nāyakas*] in hun geheel en Hij is het object (*viśaya-ālabhana*) van deze *ujñjala-rasa*. Deze *priyatā-rati* wordt geïnspireerd door te horen over Zijn zoete namen, gedaanten, kwaliteiten en spel, de *uddīpana-vibhāva*, of de stimuli, die liefde voor Kṛṣṇa in het hart oproepen.

De betekenis is, dat het kroonjuweel van alle helden, Śrī Kṛṣṇa, het object (*viṣaya-ālambana*) van deze *ujjala-rasa* is, Śrī Rādhā en andere geliefden zijn de depots of voertuigen (*āśraya-ālambana*) van deze *rasa* en de namen, kwaliteiten, gedaanten, de maan, enzovoort, vormen de oorzaken van het stimuleren van spirituele extase [tussen Śrī Kṛṣṇa en Zijn geliefden] en zijn allemaal *uddīpana-vibhāva*.

atha āśraya-ālambanā nāyikāḥ | prathamam svīyā parakīyā iti dvi-vidhāḥ | kātyāyanī-vrata-parāṇām kanyānām madhye yā gāndharveṇa vivāhitāḥ tāḥ svīyāḥ | tad-anyā dhanyādayaḥ kanyāḥ parakīyā eva | śrī-rādhādyās tu prauḍhāḥ parakīyā eva | kiyantyaḥ gokule svīyā api pitrādi-śaṅkayā parakīyā eva | dvā-rakāyām rukmiṇyādyāḥ svīyā eva |

tataś ca mugdhā madhyā pragalbhā iti trividhāḥ | madhyā māna-samaye dhīra-madhyā adhīra-madhyā dhīrādhīra-madhyā iti trividhāḥ | vākrokti-pavitra-bhartsana-kāriṇī yā sā dhīra-madhyā | roṣataḥ kaṭhōra-bhartsanā-kāriṇī yā sā adhīra-madhyā | misrita-vākya yā sā dhīrādhīra-madhyā śrī-rādhā | tatra pragalbhāpi dhīra-pragalbhā adhīra-pragalbhā dhīrādhīra-pragalbhā ceti trividhā | tatra nija-roṣa-gopana-parā surate udāsīnā yā sā dhīra-pragalbhā pālikā candrāvalī bhadrā ca | niṣṭhura-tarjanena karṇōtpalena padmena yā kṛṣṇam tādayati sā adhīra-pragalbhā śyāmālā | roṣa-saṅgopanam kṛtvā kiñcit tarjanam karoti yā sā dhīrādhīra-pragalbhā maṅgalā | mugdhā-tiroṣeṇa mauna-mātra-parā eka-vidhāiva evam trividhā madhyā pragalbhā trividhā mugdhā eka-vidhā iti saptadhā | svīyā-parakīyā-bhedena caturdaśa-vidhā | kanyā ca mugdhaivaika-vidhā iti pañca-daśa-vidhā nāyikā bhavantīti |

atha aṣṭa-nāyikāḥ—abhisārikā, vāsaka-sajjā, virahotkaṅṭhitā, vipralabdā, khaṇḍitā, kalahāntarītā, proṣita-bhartṛkā, svādhī-

na-bharṭṛkā | abhisārayati kṛṣṇam svayam vābhisarati yā sā abhisārikā | kuñja-mandire surata-sāyāsanaṁ mālyatambūlādikaṁ madanotsukā karoti yā sā vāsaka-sajjā | kṛṣṇavilambe sati tena virahēnotkaṅṭhyate yā sā virahotkaṅṭhitā | saṅketam kṛtvā yadi na yāty eva kṛṣṇas tadā vipralabdā | prātar āgatam anya-kāntā-sambhoga-cihna-yuktaṁ kṛṣṇam roṣea paśyati yā sā khaṅḍitā | mānānte paścāt-tāpaṁ karoti yā sā kalahāntarītā | kṛṣṇasya mathurā-gamane sati yā duḥkhārtā sā proṣita-bharṭṛkā | suratānte veśādy-arthaṁ yā kṛṣṇam ājñāpayati sā svādhīna-bharṭṛkā | evaṁ pañcadaśānām aṣṭa-guṇītatvena viṁśaty-uttara-śatāni | punaś cottama-madhyamakaniṣṭhatvena ṣaṣṭy-uttarāṇi trīni śatāni |

nāyikā-bhedānām tāsām vraja-sundarīnaṁ madhye kāścinnitya-siddhāḥ śrī-rādhā-candrāvaly-ādayaḥ | kāścit sādhanasiddhāḥ | tatra kāścit muni-pūrvāḥ kāścit śruti-pūrvāḥ kāścīd devya iti jñeyāḥ ||2||

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

De *nāyikās* (heldinnen) worden eerst in twee typen verdeeld: *svakīya*¹ en *parakīya*².

Van de jonge, ongehuwde *gopīs* van Vraja behoren de *gopa-kanyās*³, die *kātyāyanī-vrata* hadden uitgevoerd en waren getrouwd met Kṛṣṇa volgens het *gandharva* ritueel (een eenvoudige uitwisseling van bloemenslingers), tot de categorie *svakīya*.

Behalve deze *gopīs* zijn alle andere *gopa-kanyās parakīya*, zoals Dhanyā.

¹ **Svakīya** – Dit is een vrouw, wier hand door haar echtgenoot voor een huwelijk wordt geaccepteerd met *brāhmaṇas* en een vuuroffer als getuigen volgens vedisch gebruik. Ze is volkomen gewijd aan de instructies van haar echtgenoot en zal nooit afwijken van de religieuze principes van een deugdzame echtgenote (*pati-vratā-dharma*).

² **Parakīya** – Een vrouw, die de wereldse en celestijnse *dharma* alsmede de regulerende principes van het instituut huwelijk (*vivāha-vidhi*) veronachtzaamt en zich met grote gretigheid aan een minnaar overgeeft, wordt *parakīya* genoemd.

³ **Kanyā** – Ongehuwde, verlegen jonge meisjes, die door hun vader en moeder worden onderhouden en zonder angst of aarzeling met hun vertrouwelingen spelen, worden *kanyās* genoemd. Ze beschikken over kwaliteiten, die geschikt zijn voor een *mugdā-nāyikā* (onschuldige en bevangen heldin). Ze worden ook *kanyakā* genoemd.

De *prauḍhā*¹ geliefden van Śrī Kṛṣṇa, zoals Śrīmatī Rādhikā, zijn zeker *parakīya*. Behalve zij behoren sommige jonge meisjes (*kiśorīs*) in Gokula, ondanks dat ze *svakīya*² zijn, weliswaar tot de categorie *parakīya*, want ze zijn bang voor hun ouders, senioren, vrienden en verwanten [met betrekking tot hun vrije ontmoeting met Kṛṣṇa]. De koninginnen in Dvārakā, zoals Rukmiṇī en Satyabhāmā, zijn *svakīya*, getrouwd met Kṛṣṇa.

¹ **Prauḍhā** – Ook al zijn deze meisjes van Vraja met jonge koeherders getrouwd, koesteren ze desondanks een sterk verlangen naar intieme omgang met Śrī Kṛṣṇa. Ze hebben nog een paar kinderen te baren. Deze meisjes van Vraja worden *parodhā* of *prauḍhā* genoemd.

[* **Redactie:** Het volgende is afkomstig uit de vertaling van het Hindi commentaar van Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja op Śrī Ujjvala-nīlamanī (3.16) van Śrīla Rūpa Gosvāmī.

“Hier kan twijfel ontstaan over de vraag, hoe sommige meisjes van Vraja als *svakīya*, getrouwd, kunnen worden beschouwd. De eigenschappen van *parakīya-nāyikās*, waartoe verborgen verlangen (*prachhanna-kāmukatā*), geremdheid vanwege sociale controle (*nivāraṇatā*) en zelden in staat zijn om Kṛṣṇa te ontmoeten (*durlabhatva*) behoren, worden niet aange troffen in *svakīya-nāyikās*. [Maar alle *vraja-kīśorīs* vertonen wel deze eigenschappen van *parakīya*,] dus waarom kunnen deze *kīśorīs* dan als *svakīya* worden beschouwd, terwijl ze in Vraja wonen?

“Śrīla Rūpa Gosvāmī heeft dit voor ons in overeenstemming gebracht. De Vraja meisjes, die door Kṛṣṇa werden aanvaard volgens het huwelijkse systeem van Gandharva, waarin de *nāyaka* en *nāyikā* elkaar huwen door eenvoudig bloemenslingers uit te wisselen, worden in wezen als *svakīya* beschouwd, zonder dat er een duidelijke aanwijzing is of openbaring heeft plaats gehad, dat ze werkelijk met Śrī Kṛṣṇa zijn getrouwd. Om deze reden koesteren ze een verborgen verlangen, zijn ze geremd en beperkt met betrekking tot het zien van Kṛṣṇa en spreken met Hem, welke allemaal eigenschappen zijn van *parakīya*.”]

Vervolgens worden de *svakīya*- en *parakīya-nāyikās* genoemd. Ze bestaan uit drie typen, *mugdā*¹, *madhyā*² en *pragalbhā*³.

¹ **Magdhā** – Heldinnen die beschikken over een blijvend frisse jeugd, die bedreven zijn in liefdesaangelegenheden, die over *vāmā-bhāva* beschikken, een ononderworpen of linker vleugel houding, die tegendraads zijn in liefdesaffaires en worden bestuurd door hun vriendinnen, worden *mugdhā* genoemd. Ze zijn in de liefde zeer verlegen en ondernemen pogingen in het geheim om op een prachtige manier tot amoureuze vereniging te komen. Zelfs al maakt de held overtredingen, de *mugdhā* heldin kijkt hem aan met tranen in haar ogen; ze vertoont geen *māna* (zure bui) en spreekt geen onplezierige woorden tegen hem.

² **Madhyā** – De *madhyā* heldin beschikt over een blijvend frisse jeugdigheid, een enigszins kokette houding met amoureuze hartstocht en verlegenheid in gelijke mate. In haar *māna* (jaloerse woede) is ze soms zachtaardig en wordt gemakkelijk gekalmeerd (*komalā*) en soms vertoont ze een harde mentaliteit (*karkaśā*). Haar karakter is soms nuchter (*dhīrā*), soms rusteloos (*adhīrā*) en soms een combinatie van beide (*dhīrādhīrā*).

³ **Pragalbhā** – Deze heldin beschikt over blijvend frisse jeugdigheid, is smoorverliefd en buitengewoon gretig naar amoureuze plezier.

Wat betreft hun jaloerse woede (*māna*) worden *madhyā-nāyikās* in drie typen onderverdeeld: *dhīrā-madhyā*, *adhīrā-madhyā* en *dhīrādhīrā-madhyā*. De heldin, die door middel van indirect spraakgebruik de held ernstig maant, wordt *dhīrā-madhyā* genoemd. De heldin, die vanwege haar woede wrede woorden tegen de held spreekt, wordt *adhīrā-madhyā* genoemd. De heldin, die de held straft met een combinatie

van zachte en scherpe taal is *dhīrādhīrā-madhyā*. Het karakter van Śrīmatī Rādhikā valt in de categorie *dhīrādhīrā-madhyā*. Ze is in deze categorie aan alle anderen superieur.

De bovengenoemde *pragalbhā-nāyikās* worden in drie typen onderverdeeld: *dhīrā-pragalbhā*, *adhīrā-pragalbhā* en *dhīrādhīrā-pragalbhā*. De heldinnen, die hun woede verbergen en onverschilligheid voor Kṛṣṇa's omhelzingen vertonen, worden *dhīrā-pragalbhā* genoemd. In Vraja zijn Candrāvalī, Pālikā en Bhadrā voorbeelden van *dhīrā-pragalbhā-nāyikās*. De *adhīrā-pragalbhā-nāyikā* straft Śrī Kṛṣṇa brutaalweg en slaat Hem met de bloemendecoraties van haar oren en meer van dergelijke voorwerpen. Śyāmalā Sakhī is in Vraja een *adhīrā-pragalbhā* heldin. De *dhīrādhīrā-pragalbhā-nāyikās* verbergen hun woede en geven de held een milde reprimande. Maṅgalā Sakhī is een dergelijke heldin.

Er is slechts één type *mugdhā* of onschuldige heldin. Zij drukt haar excessieve woede uit door eenvoudig te blijven zwijgen.

Op die manier zijn er zeven typen heldinnen: drie soorten *madhyā*, drie soorten *pragalbhā* en één soort *mugdhā*. Deze zeven categorieën worden ondergebracht in *svakīya* [getrouwd door middel van een Gandharva ritueel] en *para-kīya*, waardoor er veertien groepen zijn. Er is nog een andere groep genaamd *kanyakā* of ongehuwde meisjes, waardoor er in totaal vijftien typen *nāyikās* zijn.

Acht typen Heldinnen

Afhankelijk van de conditie en de situatie, waarin ze zich bevinden, zijn er acht typen heldinnen.

- 1) *Abhisārikā* – Deze heldin laat Śrī Kṛṣṇa naar de afgesproken plek komen en zij gaat er ook naartoe.
- 2) *Vāsaka-sajjā* – Met het verlangen om haar minnaar te zien richt deze heldin het prieel, het bed en de zitplaatsen in met diverse soorten decoraties. Ze maakt tevens *tāmbula* (betelnootblad) en legt bloemenslingers klaar.
- 3) *Virahotkaṅṭhitā* – Als Śrī Kṛṣṇa te laat op de afspraak komt, ervaart deze heldin gretigheid wegens excessieve afgescheidenheid.
- 4) *Vipralabdā* – Als Śrī Kṛṣṇa niet op de afspraak verschijnt, ook niet nadat de tijd en de plek met een teken of een hint zijn vastgesteld, wordt de heldin op dat moment *vipralabdā* genoemd.
- 5) *Khaṇḍitā* – De heldin wordt een *khaṇḍitā-nāyikā* of *mānavatī* genoemd, als ze witheet van woede wordt, wanneer haar *nāyaka*, Śrī Kṛṣṇa, uiteindelijk in de vroege ochtend komt aanzetten vol aanwijzingen van amoreus spel met een andere *nāyikā*.
- 6) *Kalahāntarītā* – De heldin, die berouwwol wordt, wanneer haar jaloerse woede (*māna*) is gekalmeerd, wordt een *kalahāntarītā-nāyikā* genoemd.
- 7) *Proṣita-bharṭṛkā* – Deze heldin raakt in afgescheidenheid van Śrī Kṛṣṇa ondergedompeld in verdriet, wanneer Hij naar Mathurā vertrekt.

- 8) *Svādhīna-bharṭṛkā* – Na het liefdesspel geeft de *svādhīna-bharṭṛkā-nāyikā* haar held, Śrī Kṛṣṇa, die door haar volkomen is onderworpen, de opdracht om taken te verrichten, zoals haar te decoreren.

De vijftien categorieën heldinnen, die hiervoor zijn besproken, worden opnieuw onderverdeeld in deze acht typen, waardoor er een totaal van honderdtwintig variëteiten zijn. Ieder type van deze honderdtwintig soorten wordt verder onderverdeeld in drie categorieën: *uttama*¹, *madhyama*² en *kaniṣṭha*³. Op die manier wordt het totaal aan typen *nāyikās* driehonderdzesig.

In overeenstemming met de gradatie van hun *prema* bevindt iedere heldin zich in een van de drie onderverdelingen van *uttama*, *madhyama* en *kaniṣṭha* als volgt.

¹ **Uttama** – *Uttama-nāyikās* kunnen alle andere ondernemen achterwege laten om hun geliefde kortstondig geluk te geven. Ze manifesteren geen iota jaloezie, zelfs niet wanneer de held hen mishandelt. Integendeel, hun hart breekt, als ze horen dat de held verdriet heeft, ook al is het een vals gerucht.

² **Madhyama** – De heldinnen, die van streek raken, wanneer ze horen, dat hun held ongelukkig is, heten *madhyama-nāyikās*.

³ **Kaniṣṭha** – De heldinnen, die vooruitlopen op allerlei hindernissen voor een ontmoeting met hun held, worden *kaniṣṭha-nāyikās* genoemd.

Van al deze verschillende *vraja-gopīs* zijn sommigen eeuwig geperfectioneerde metgezellen (*nitya-siddhā*), zoals Rādhā en Candrāvalī, en sommigen zijn *sādhana-siddhas*, die perfectie

hebben bereikt door middel van spirituele beoefening.¹ Van deze *sādhana-siddhas* waren sommigen in hun voorgaande leven wijzen (*munis*) en sommigen waren gepersonifieerde Veda's (Śruti's). Anderen waren halfgodinnen (*devīs*).²

¹ *Parakiya-nāyikās* bestaan in drie typen: (1) degenen die eeuwig perfect zijn (*nitya-siddhā*), (2) degenen die perfect zijn geworden door beoefening, of *sādhana* (*sādhana-siddhā*) en (3) halfgodinnen (*devīs*). De *sādhana-siddhā* heldinnen bestaan in twee soorten: *yauthikī* en *ayauthikī*.

Yauthikī – Zij die in voorgaande levens *sādhana* hebben uitgevoerd met gelijkgestemde *sādhakas* in een bepaalde groep (*yūtha*) en als *gopī* werden geboren, nadat ze waren geperfectioneerd, heten *yauthikī-sādhana-siddhā*. Zij bestaan in twee typen: (1) degenen die in hun voorgaande levens heilige personen zijn geweest (*muni-carī*) en (2) degenen die gepersonifieerde vedische geschriften (*śruti-carī*) zijn geweest.

De *Padma Purāṇa* beschrijft, dat veel heilige personen, die in het bos van Daṇḍakāraṇya hebben geleefd, gezamenlijk Gopāla hebben vereerd en perfectie hebben bereikt door de genade van Śrī Rāmacandra. Ze hebben vervolgens het lichaam van een *gopī* gekregen door in Vraja te worden geboren. Ze heten *yauthikī-muni-carī-gopīs*. Verscheidene intelligente Upaniṣaden, die beschikten over een scherp onderscheidingsvermogen, waren stomverbaasd bij het zien van het ongeëvenaarde geluk van de *gopīs*. Ze hebben trouwhartig zware soberheden uitgevoerd en werden in Vraja geboren als *gopīs*, die beschikten over de rijkdom van *prema*. Ze worden *śruti-carī*- of *upaniṣad-carī-gopīs* genoemd. Ze hebben perfectie bereikt door gezamenlijk soberheden uit te voeren en daarmee de gedaante van *gopī* te verwerven. Daarom worden ze *yauthikī-sādhana-siddhā* genoemd.

Ayauthikī – De trouwhartige personen, die in hun voorgaande levens vurig hebben verlangd de gemoedstemming van de *gopīs* te krijgen, die perfectie (*siddhi*) hebben bereikt door hun uitvoering van *rāgānuga-bhajana-sādhana* en als *gopīs* zijn geboren, hetzij alleen of in het gezelschap van twee of drie anderen, worden *ayauthikī-sādhana-siddhā* genoemd. Hiervan zijn twee soorten: *prācīnā* (antiek) en *navīnā* (recent).

De *prācīnā* (antieke) *yauthikīs* hebben de woonplaats van Bhagavān samen met de eeuwig geperfectioneerde *gopīs* lange tijd geleden bereikt.

De *navīnā-gopīs* (nieuwe koeherdersmeisjes) hebben eerst vele geboorten als mens, halfgod en *gandharva* genomen en zijn daarna in Vraja-maṇḍala als mens of als hert geboren.

² **Devīs** – Wanneer de deelexpansies van Śrī Kṛṣṇa onder de gedaanten van de halfgoden verschijnen, dalen ook de deelexpansies van Zijn eeuwige metgezellinnen (*nitya-kāntās*) in de gedaante van halfgodinnen (*devīs*) af. Wanneer Śrī Kṛṣṇa afdaalt naar Vraja, verschijnen deze halfgodinnen als *gopīs*. Ze worden gekend als de *priyā-sakhīs* van Śrī Kṛṣṇa's eeuwige geliefden (*nitya-priyā-gopīs*), van wie ze deel uitmaken of een *aṁśa* zijn. Met andere woorden, ze worden de *priyā-sakhī* van hun eigen bron (*aṁśinī*).

3

NĀYIKĀ-SVABHĀVA

De karakters van Heldinnen

*atha svabhāvāḥ | kāścit prakharāḥ śyāmalā-maṅgalādayaḥ |
kāścīn madhyāḥ śrī-rādhikā-pāli-prabhṛtayaḥ | kāścīn mṛdvīti
khyātās candrāvaly-ādayaḥ | atha sapakṣāḥ suhṛt-pakṣāḥ
taṭastha-pakṣā vipakṣā iti bheda-catuṣṭayaṁ syāt | śrī-rādhāyāḥ
sva-pakṣāḥ lalitā-visākhādīḥ, suhṛt-pakṣaḥ śyāmalā yūtheśvarī
taṭastha-pakṣaḥ bhadrā, pratipakṣas candrāvalī | tatra kāścīd
vāmāḥ kāścīd dakṣiṇāḥ syuḥ | śrīmatī rādhikā vāmā madhyā
nīla-vastrā rakta-vastrā ca lalitā prakharā sikhi-piñcha-vasanā |
visākhā vāmā madhyā tārāvalī-vasanā | indurekhā vāmā prak-
harā aruṇa-vastrā | raṅgadevi-sudevyau vāme prakhare rakta-
vastre ca | sarvā eva gaura-varṇāḥ | campakalatā vāmā madhyā
nīla-vastrā | citrā dakṣiṇā mṛdvī nīla-vasanā | tuṅgavidyā da-
kṣiṇā prakharā śukla-vastrā ca | śyāmalā vāmya-dākṣiṇya-
yuktā prakharā rakta-vastrā | bhadrā dakṣiṇā mṛdvī citra-
vasanā | candrāvalī dakṣiṇā mṛdvī nīla-vastrā | asyāḥ sakhī
padmā dakṣiṇā prakharā | śaibyā dakṣiṇā mṛdvī | sarvā eva
rakta-vastrāḥ ||3||*

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

Van de bovengenoemde typen *gopīs* zijn sommigen van natu-
re *prakharā*¹, zoals Śyāmalā en Maṅgalā; sommigen zijn *mad-
hya*², zoals Śrī Rādhikā en Pāli; en sommigen zijn *mṛdvī*³, zoals
Candrāvalī.

¹ **Prakharā** – Deze heldinnen bezigen door hun arrogantie zeer harde taal. Niemand kan hun harde uitspraken weerleggen.

² **Madhyā** – Deze heldinnen zijn niet extreem hard, noch extreem zacht.

³ **Mrdvī** – Deze heldinnen spreken zeer vriendelijke taal.

Vervolgens worden de onderlinge verschillen tussen *yūtheśvarīs* (groepsleidsters) beschreven. De geliefden van Śrī Kṛṣṇa worden verdeeld in vier typen. (1) *sva-pakṣa* – behorend tot de eigen groep; (2) *suhṛt-pakṣa* – behorend tot de groep, die gunstig gestemd is tegen de eigen groep; (3) *taṭastha-pakṣa* – behorend tot een neutrale groep en (4) *vipakṣa* – behorend tot een rivaliserende groep.

In relatie tot Śrīmatī Rādhikā zijn Lalitā en Viśākhā *sva-pakṣa*, dat wil zeggen, ze zitten in Haar groep. Śyāmalā is groepleidster van degenen, die *suhṛt-pakṣa* zijn, dat betekent, dat ze gunstig gestemd zijn jegens Śrīmatī Rādhikā. Bhadrā Sakhī is *taṭastha-pakṣa*, dat wil zeggen, ze stelt zich neutraal op jegens Śrīmatī Rādhikā en Candrāvalī is *prati-pakṣa* of *viruddha-pakṣa* [ook bekend als *vipakṣa*], en dat betekent, dat ze een rivaal is van de groep van Śrīmatī Rādhikā. Van al deze meisjes zijn sommigen van nature *vāmā*¹ (linker vleugel of niet onderdanig) en sommigen zijn *dakṣiṇā*² (rechter vleugel of wel onderdanig).

¹ **Vāmā** – Heldinnen van de linker vleugel willen altijd graag eer aanvaarden en worden boos, wanneer deze uitblijft. Voor hun *nāyaka* is het moeilijk hen te besturen. Ze gedragen zich met de held op een gewiekste en medogenloze manier. In transcendente literatuur over de relaties in toegewijde dienst (*rasa-śāstra*) worden dergelijke *gopīs vāmā nāyikās* genoemd.

² **Dakṣiṇā** – Heldinnen van de rechter vleugel bedragen zich met de held op een loyale manier. Ze zijn niet bepaald resoluut, wanneer ze hun gedeprimeerde stemming (*māna*) vertonen. Hun spraakgebruik is scherpzinnig en logisch en door de lofprijzingen van de held komen ze onder controle.

Śrīmatī Rādhikā is *vāmā* (linker vleugel) en *madhyā* (gema-tigd). Soms draagt Ze een blauwe rok en soms een rode; soms een blauwe sjaal en soms een rode. Ze is van alle *gopīs* van Śrī Kṛṣṇa het meest geliefd, het meest verheven van alle *sakhīs* (vermogens), de belichaming van de meest verheven staat van *mahābhāva* en niet-verschillend van Kṛṣṇa's eigen leven.

Śrī Lalitā is *prakharā* (hard) en de meest vooraanstaande *sakhī* (vriendin) van Śrīmatī Rādhikā. Ze draag kleding zo magnifiek als de staartveren van een pauw. Śrī Viśākhā-devī is *vāmā* en *madhya* en draagt kleding bezet met sterren. Ze heeft dezelfde leeftijd, dezelfde eigenschappen en lichaamsvormen als Śrīmatī Rādhikā. Indulekhā kleedt zich in de kleur van de opkomende zon. Ze is *vāmā* (linker vleugel) en *prakharā*. Raṅgadevī en Sudevī zijn ook *vāmā* en *prakharā-nāyikās* en zijn gekleed in scharlakenrood. Al deze *nāyikās* hebben een gouden lichaamskleur. Campakalatā is *vāmā* en *madhyā* en gaat gekleed in het blauw. Citrā is *dakṣiṇā* en *mṛdvi* (zacht)

en draagt ook blauwe kleding. Tuṅgavidyā is *dakṣiṇā* en *prakharā* en gaat gekleed in het wit.

Al deze *gopīs* – Lalitā, Viśākhā, Indulekhā, Campakalatā, Citrā, Tuṅgavidyā, Raṅgadevī en Sudevī – die zich in de persoonlijke groep (*sva-pakṣa*) van Śrīmatī Rādhikā bevinden, worden Haar *aṣṭa-sakhīs* genoemd. Ook al zijn ze rechtmatige groepsleidsters, ze laten dit idee varen, zodra ze in de buurt zijn van Śrīmatī Rādhikā en dienen het Goddelijk Paar, Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa. Ze worden ook *parama-preṣṭha-sakhīs* genoemd.

Śyāmalā kan zowel *vāmā* als *dakṣiṇā* zijn. Ze is *prakharā* en kleedt zich in scharlakenrood. Bhadrā is *dakṣiṇā* en *mṛdvī* en draagt kleding met allerlei verschillende kleuren. Candrā-valī is *dakṣiṇā* en *mṛdvī* en draagt blauwe kleding. Haar twee boezemvriendinnen zijn Padmā en Śaibyā. Padmā is *dakṣiṇā* en *prakharā*, terwijl Śaibyā *dakṣiṇā* en *mṛdvī* is. Beiden kleden zich in scharlakenrood.

4

DŪTĪ-BHEDA

Verschillende typen Koeriers

atha dūti dvi-vidhā, svayaṁ dūti āpta-dūti ca | tatrāpta-dūti ca trividhāḥ, amitārthā nisṛṣṭārthā patra-hāriṇī ca | vākyam vinā iṅgītenaiva yā dautyaṁ karoti sā amitārthā | yā ājñayā samastam kāryam karoti bhāram vahati ca sā nisṛṣṭārthā | yā patreṇa kāryam karoti sādhayati ca sā patra-hāriṇī | tāḥ śilpa-kāriṇī daivajñā liṅginī paricārikā dhātreyī vanadevī sakhī cety

ādayaḥ | vraje vīrā vṛndā vaṁśī ca kṛṣṇasya dūtī-trayam | pragalbha-vacanā vīrā vṛndā ca priya-vādinī, sarva-kārya-sādhikā vaṁśī ||4||

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

In de romantische relatie (*śṛṅgāra-rasa* of *madhura-rasa*) zijn twee soorten koeriers of *dūtīs*¹: *svayam-dūtī* en *āpta-dūtī*. De *āpta-dūtī* kent drie typen: *amitārthā*, *niṣṣṭārthā* en *patra-hāriṇī*.

¹ Een *dūtī* wordt omschreven als een *sakhī*, die een boodschap van de heldin naar de held brengt, of vice versa. *Svayam-dūtī* is de heldin zelf, wanneer ze de held een indicatie geeft van de lokatie van de afspraak. Een *āpta-dūtī* is iemand, die volgt en de boodschap overbrengt.

Een *amitārthā-dūtī* treedt op als koerier, zonder dat haar een verbale boodschap wordt meegegeven. Ze verstaat eenvoudig een aanwijzing. A *niṣṣṭārthā-dūtī* voert alle taken van een opdracht uit en draagt persoonlijk de totale verantwoording voor het organiseren van de ontmoeting tussen Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa. Een *patra-hāriṇī* is een koerier, die brieven aflevert en hindernissen uit de weg ruimt voor de ontmoeting van de held en de heldin.

Deze koeriers zijn kunstenaars (*śilpakāriṇī*), waarzeggers (*daivajñā*), asceten (*liṅginī*), dienaren (*praicārikā*), verpleegsters (*dhātreyī*), bosgodinnen (*dana-devī*), vriendinnen (*sakhīs*) en anderen.

(Koeriers die deskundig zijn in allerlei soorten kunstnijverheid en prachtige schilderijen maken, worden *śilpakāriṇī*

of ambachtslieden genoemd. Vrouwelijke koeriers, die deskundig zijn in het maken van astrologische calculaties, worden *daivajñā* of waarzegsters genoemd. De boodschappers, die zoals Purnamāsī het kleed van verzaking dragen, worden *liṅginī* of asceten genoemd. *Sakhīs* zoals Lavaṅga Mañjarī en Bhānumatī Mañjarī worden *paricārikā*, dienaressen of assistentes genoemd. Vṛndā-devī, de presiderende godin van Vṛndāvana, is bekend als *vana-devī*, bosgodin. Naar gelang de noodzaak van het tijdstip treden alle *sakhīs* op als koeriers.

Śrī Kṛṣṇa heeft in Vraja drie vermaarde boodschappers: Vīrā, Vṛndā en Vaṁśī. Vīrā is *pragalbhā-vacanā* (scherpe spreker), Vṛndā is *priyā-vādinī* (iemand die lief spreekt) en Vaṁśī, Kṛṣṇa's fluit, is *sarva-kārya-sādhikā* (iemand die alles volbrengt).

5

SAKHĪ-BHEDA

Verschillende typen Sakhīs

atha sakhī pañca-vidhā | sakhī, nitya-sakhī, prāṇa-sakhī, priya-sakhī, parama-preṣṭhā-sakhī | āsām madhye kācit sama-snehā kācid asama-snehā | yā kṛṣṇe snehādhikā sā sakhī | vṛndā, kundalatā, vidyā, dhaniṣṭhā, kusumikā tathā kāmādā nāmātreyī sakhī-bhāva-viśeṣa-bhāk ||

yā rādhikāyām snehādhikā sā nitya-sakhī |

*nitya-sakhyas tu kastūrī manoḥṅā maṇi-mañjarī |
sindūrā candanavatī kaumudī madirādayaḥ ||*

tatra mukhyā yā sākḥī snehādhikā sā prāṇa-sakhī uktā | jīvita-sakhyas tu tulasī-kelikandali-kādambarīśasimukhī candrarek-hāpriyaṁvadāmadonmadāmadhumatī-vasantī-kalabhāṣiṇī-rat-nāvalī-mālatī-karpūra-latikādayaḥ |

*etā vṛndāvaneśvaryāṁ prāyaḥ sārūpyam āgatāḥ |
mālatī candra-latikā guṇa-cūḍā varāṅgadā |
mādhavī candrikā prema-mañjarī tanu-madhyamā |
kandarpa-sundarītyādyāḥ koṭi-saṅkhyā mṛgī-dṛśaḥ ||
priya-sakhyāḥ |*

tatra mukhyā yā sā parama-preṣṭha-sakhī |

*lalitā ca viśākhā ca citrā campaka-vallikā |
raṅgadevī sudevī ca tuṅgavidyendu-rekhikā ||*

*yady apy etāḥ sama-snehās tathāpi śrī-rādhāyāṁ pakṣa-pātām
kurvanti ||5||*

Kiraṇa-kiṅjalka-vṛtti

Er zijn vijf verschillende typen *sakhīs*: (1) *sakhī*, (2) *nitya-sakhī*, (3) *prāṇa-sakhī*, (4) *priyā-sakhī* en (5) *parama-preṣṭha-sakhī*. Sommige van deze *sakhīs* hebben evenveel genegenheid voor Śrī Rādhā als Śrī Kṛṣṇa (*sama-sneha*), terwijl anderen ofwel voor Śrī Rādhā of voor Śrī Kṛṣṇa partij trekken (*viśama-sneha*).

Sakhīs (de eerste categorie hierboven) hebben meer genegenheid voor Śrī Kṛṣṇa. Voorbeelden zijn Vṛndā, Kundalātā, Vidhyā, Dhaniṣṭhā, Kusumikā, Kāmadā en Ātreyaī.

Sakkhis met een grotere genegenheid voor Śrīmatī Rādhikā worden *nitya-sakhīs* genoemd. Hiertoe behoren Kasturī, Manojñā, Maṇi Mañjarī, Sindūrā, Candanavatī, Kaumudī en Madirā.

De meest vooraanstaande *nitya-sakhīs* worden *prāṇa-sakhīs* genoemd. Voorbeelden zijn Tulasī, Keli-kandalī, Kādambarī, Śaśimukhī, Candralekhā, Priyambadā, Madonmadā, Madhumatī, Vasantī, Kalabhāṣinī, Ratnāvalī, Mālatī en Karpūralatikā. Deze *gopīs* beschikken over dezelfde schoonheid als Vṛndāvaneśvarī Śrīmatī Rādhikā.

Meisjes van Vraja, zoals Mālatī, Candralatikā, Guṇachūḍā, Varāṅgadā, Mādhavī, Candrikā, Prema Mañjarī, Tanumadhyamā en Kandarpa-sundarī zijn tien miljoen in aantal. Ze zijn allemaal voorbeelden van *priyā-sakhīs*.

Van deze *sakhīs* zijn de *parama-preṣṭha-sakhīs* de meest vooraanstaanden. Dit zijn Lalitā, Viśākhā, Citrā, Campakalātā, Raṅgadevī, Sudevī, Tuṅgavidyā en Indulekhā. Deze *gopīs* zijn Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa in gelijke mate toegenegen (*sama-sneha*), maar toch trekken ze partij voor Śrīmatī Rādhikā.

6

VAYO-BHEDA

Verschillende leeftijdsgroepen

atha vayaḥ | vayaḥ-sandhiḥ navya-yauvanam vyakta-yauvanam pūrṇa-yauvanam ceti | kalāvaty-ādayo vayaḥ-sandhau sthitāḥ | dhanyādayo navya-yauvane sthitāḥ | śrī-rādhādayas tu vyakta-yauvane sthitāḥ | candrāvaly-ādayaḥpūrṇa-yauvane sthitāḥ | padmādyāḥ pūrṇa-yauvane sthitā ity ālambana-vibhāvaḥ ||6||

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

De Vraja *gopīs* vallen in vier leeftijdsgroepen: (1) *vayaḥ-sandhi* – op de overgang van kind naar jongere, (2) *naya-yauvana* – prille bloesemende jeugd, (3) *vyakta-yauvana* – rijpende jeugd en (4) *pūrṇa-yauvana* – geheel tot bloei gekomen jeugd. De overgang tussen *pauganḍa* (kindertijd) en *yauvana* (jeugd) is het stadium, dat *vayaḥ-sandhi* heet. Het wordt ook *prathamakaisora* genoemd, het eerste stadium van adolescentie.

Nāyikās zoals Kalāvati bevinden zich in dit stadium van *vayaḥ-sandhi*. *Gopīs* zoals Dhanyā beschikken over pas ontluikende jeugd of *navya-yauvana*. Śrīmatī Rādhikā en anderen zijn begiftigd met een rijpende jeugd (*vyakta-yauvana*), terwijl *gopīs* zoals Candrāvalī en Padmā zich in de geheel tot bloei gekomen jeugd bevinden.

7

UDDĪPANA-VIBHĀVA

Stimuli van de liefde voor Śrī Kṛṣṇa

atha uddipana-vibhāvaḥ guṇa-nāma-tāṇḍava-veṇu-vādyā-godohana-vibhūṣaṇa-gīta-caraṇa-cihnāṅga-saurabhya-nirmālyarha-guñjāvataṁsa-kṛṣṇa-megha-candra-darśanādi-bhedād bahu-vidhaḥ ||7||

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

Er zijn in *madhura-rasa* allerlei stimuli (*uddīpana-vibhāva*), die de wederzijdse liefde tussen Śrī Kṛṣṇa en Zijn geliefden prikkelen. Voorbeelden van *uddīpana-vibhāva* zijn kwaliteiten en namen, energiek dansen (*tāṇḍava-nṛtya*), fluit spelen, koeien melken, zingen, voetsporen, lichaamsgeur, afgedankte bloemenslingers of bloemoffers, pauweveren, halskettingen van *guñjā* bessen, oorornamenten, donkere regenwolken en het zien van de maan.

Andere voorbeelden van *uddīpana-vibhāva* zijn de Yamunā Rivier en de loofhutten op haar oevers, najaar- en voorjaarseizoenen, vogels en herten, het zingen van koekoeks, het zoemen van hommels, de klanken van ornamenten, drijfstukken voor het hoeden van koeien, de klanken van hoorns, Vṛndāvana, Govardhana en *kadamba* en *tamāla* bomen.

8

ANUBHĀVA

Tekenen van Extase

*atha anubhāvāḥ | bhāvaḥ hāvaḥ helā śobhā kāntiḥ dīptir mād-
huryam pragalbhatā audāryam dhairyam līlā vilāso vicchitir
vibhramah kilakīñcitarṁ moṭṭāyitarṁ kuṭṭamitarṁ vivvokam
lalitarṁ vikṛtam iti vimśaty-alañkārah | tatra nirvikārātmake
citte bhāvaḥ prathama-vikriyā | tiryag-grīvā-bhrū-netrādi-
vikāśa-sūcyo hāvaḥ | kuca-sphuraṇa-pulakādi-nīvi-vāsa-
skhalanādi-sūcyā helā | rūpa-bhogādyair aṅga-vibhūṣaṇam*

*śobhā | śobhaiva yauvanodreke kāntiḥ | kāntir eva deśa-kālādi-
viśiṣṭā dīptiḥ | nṛtyādi-śrama-janita-gātra-saithilyaṁ mādihurya-
am | sambhoga-vaiparītyaṁ pragalbhatā | roṣe 'pi vinaya-
vyañjanam audāryam | duḥkha-sambhāvanāyām api premṇi
niṣṭhā dhairyam | kānta-ceṣṭānukaraṇam līlā | priya-saṅge sati
mukhādīnam tātkālika-praphullatā vilāsaḥ | alpa-mātrā-kalpa-
dhāraṇe 'pi śobhā vicchittiḥ | abhisārādāv atisambhrameṇa
hāra-mālyādi-sthāna-viparyayo vibhramaḥ | śrī-rādhā-
kṛṣṇayor vartma-rodhanādau*

*garvābhilāṣa-rudita-smitāsūyā-bhaya-krudhā |
saṅkarī-karaṇam harṣādy ucyate kilakiñcitam ||*

*kānta-vārtā-śravane pūlakādibhir abhilāṣasya prākāṣyaṁ moḥ-
ṭāyitam | adhara-khaṇḍana-stanākarṣaṇādau ānande 'pi vyat-
hā-prakaṣaṇam kuṭṭamitam | vāñchite 'pi vastuni garveṇānā-
daro vivvokaḥ | bhrū-bhaṅgyā aṅga-bhaṅgyā ca hastena ca
bhramara-vidravaṇādi-ceṣṭitam lalitam | lajjādibhir yan nija-
kāryaṁ nocyate kintu ceṣṭayā vyajyate tad vikṛtam | iti viṁśaty-
alaṅkārah | jñātasūyāpy ajñavat pṛcchā maugdhyaṁ | priyasū-
āgre bhramarādikaṁ dṛṣṭvā bhayaṁ cakitam | iti dvayam ad-
hikam ||8||*

Beraad over Anubhāva

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

Er zijn vele soorten *anubhāvas* (acties die emoties in het hart vertonen of onthullen). Hiertoe behoren *bhāva*, *hāva*, *helā*, *śobhā*, *kānti*, *dīpti*, *mādhurya*, *pragalbhatā*, *audārya*, *dhairyā*, *līlā*, *vilāsa*, *vicchitti*, *vibhrama*, *kila-kiñcita*, *moṭṭāyita*, *kuṭṭamita*, *vivvoka*, *lalita* en *vikṛta*.

De eerste transformatie, die in de geest verschijnt, die nog niet is getransformeerd, heet *bhāva*.

De *bhāva*, die wordt onthuld door acties, zoals het buigen van de nek, uit de ooghoeken kijken en wenkbrauwen fronsen, worden *hāva* (gebaren) genoemd.

Wanneer de borsten trillen of pulseren, het lichaamshaar overeind gaat staan, de ceintuur openvalt en de kleding verschuift, heet de *anubhāva helā*.

De versiering van lichaamsdelen voortkomend uit de schoonheid van de gedaante (*rūpa*) en tekenen van het liefdesspel heten *śobhā*.

De schoonheid van het lichaam precies op de overgang naar de jeugd heet *kānti*. Wanneer *kānti* onder invloed van factoren zoals tijd en plaats hoogst geïntensiveerd is, heet het *dīpti* (of schitterende luister). Wanneer het lichaam sloom wordt vanwege vermoeidheid van het dansen, heet het *mādhurya*.

Viparīta-sambhoga, amoureuus plezier, waarin de minnares of *nāyikā* een dominante rol speelt, heet *pragalbhātā* (vermetelheid).

Een uitdrukking van nederigheid tijdens verontwaardigde woede heet *audārya*.

De aanwezigheid van resolute volharding in *prema* ondanks de mogelijkheid ongeluk te oogsten heet *dhairyā*.

Het imiteren van de activiteiten van de geliefde held heet *līlā*.

Het opbloeien van het gezicht bij de ontmoeting van de geliefde held heet *vilāsa*.

Wanneer met een minimum aan costumering en ornamentering de schoonheid van de persoon wordt versterkt, heet de *anubhāva vicchitti*.

De staat van verwarring, waarin de heldin haar ketting, bloemenslinger en andere ornamenten op de verkeerde plek aanbrengt, omdat ze zich gehaast voorbereidt op *abhisāra*, een afspraak met haar geliefde, heet *vibhrama*.

Wanneer het verlangen in het hart van een heldin door kippevel wordt onthuld bij het horen van de boodschap, die haar geliefde heeft gestuurd, heet de *anubhāva moṭṭāyita* (het ontwaken van verlangen).

De geveinsde beklemming van een heldin, terwijl ze in haar hart verrukt is, wanneer haar minnaar in haar lippen bijt of haar borsten aanraakt, heet *kuṭṭamita* (schijnbare tegenstand).

Gebrek aan respect vertoond vanwege extreme trots zelfs jegens het verlangde object heet *vivvoka*.

De poging om een hommelt te verjagen door te fronsen, de ledematen te strekken en met de handen te zwaaien heet *lalita*.

Wanneer een heldin uit intense verlegenheid haar daden niet onder woorden brengt, maar dat doet door te handelen, heet de *anubhāva vikṛta*.

Dit zijn de twintig *anubhāvas* genaamd *alāṅkāra*.

Behalve deze *anubhāvas* zijn er nog twee andere: *maugdhya* en *cakita*. Inlichtingen inwinnen over een onderwerp en tegelijkertijd onwetendheid ervan veinzen heet *maugdhya*. Bang zijn voor dingen zoals hommels in aanwezigheid van de minnaar heet *cakita* (verlegenheid).

*atha anye anubhāvāḥ | nīvy-uttariya-dhammillya-sraṁsanarī
gātra-moṭanarī jṛmbhā ghrāṇasya phullatvaṁ niśvāsādyās ca
te mataḥ ||9||*

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

Als toevoeging op de bovengenoemd *anubhāvas* zijn er nog enkele andere: het wegglijden van onderkleding, het openvallen van bovenkleding, uiteenvallen van het haar, enzovoort, het strekken van het lichaam, geeuwen, neusgaten opensperren en diep zuchten.

9

SĀTTVIKA

Extatische lichaamstransformaties

*atha sātṭvikāḥ | sveda-stambhādayo 'ṣṭa dhūmāyita-jvalita-
dīpta-sūddīptāḥ ||10||*

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

Hier volgen de acht symptomen van existentioneel extatische liefde. In *madhura-rasa* evenals in andere *rasas* manifesteren zich deze extatische transformaties, *aṣṭa-sātṭvika-bhāvas*. Dit zijn (1) aan de grond genageld staan (*stambha*), (2) transpireren (*sveda*), (3) kipevel (*romāñca*), (4) wegvallen van de stem (*svara-bhaṅga*), (5) huiveren van het lichaam (*kampa*), (6) verschieten van gelaatskleur (*vaivarṇa*), (7) tranen vergieten (*aśru*) en (8) het externe bewustzijn verliezen of flauwval-

len (*pralaya*). Deze *aṣṭa-sāttvika-bhāvas* manifesteren zich geleidelijk in achtereenvolgende stadia: smeulend (*dhūmāyita*), brandend (*jvalita*), laaiend (*dīpta*) en volop laaiend (*sud-dīpta*).

10

VYABHICĀRĪ-BHĀVA

Kortstondige Extasen

atha vyabhicāriṇaḥ | nirveda-viṣādādyā bhāvāḥ ||11||

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

De drieëndertig *vyabhicāri-bhāvas* (stemmingen die zich duidelijk bewegen naar de *sthāyī-bhāva*), zoals spijt of onverschilligheid (*nirveda*) en wanhoop (*viṣāda*), manifesteren zich in *madhura-rasa* op een uiterst verbazingwekkende manier.

11

BHĀVOTPATTI

Het ontwaken van Bhāva

atra bhāvotpattiḥ bhāva-sandhiḥ bhāva-sāvalyo bhāva-śantir iti daśā-catuṣṭayam | bhāvotpattiḥ spaṣṭārthā; bhāva-dvayasya milanam bhāva-sandhiḥ; pūrva-pūrva-bhāvasya yaḥ para-

*para-bhāvenopamardah sa eva bhāva-sābalyarī; bhāva-sāntir
bhāvasyāntardhānam eva ||12||*

Kiraṇa-kiñjalka-ṛtti

Welnu, in het stadium van *bhāva* zijn vier verschillende condities: *bhāvotpatti*, *bhāva-sandhi*, *bhāva-sābalya* en *bhāva-sānti*.

Het ontwaken van *bhāva* in het hart wordt *bhāvotpatti* genoemd. Als twee identieke *bhāvas* of verschillende soorten *bhāvas* elkaar treffen, wordt het *bhāva-sandhi* genoemd. Wanneer voorgaande *bhāvas* worden onderdrukt door *bhāvas*, die later ontwaken, wordt het *bhāva-sābalya* genoemd. Het stoppen van een *bhāva* wordt *bhāva-sānti* genoemd.

(Wanneer traagheid resulterend uit het verkrijgen van een gewenst object en traagheid resulterend uit de confrontatie met een ongewenst resultaat zich tegelijkertijd manifesteren, is het een voorbeeld van *samāna-rūpa-bhāva-sandhi*. Wanneer geluk en vrees tegelijkertijd ontwaken, is dit een voorbeeld van de samenloop van verschillende *bhāvas* of *bhinna-rūpa-bhāva-sandhi*.

“O Schepper, mijn geest is buitengewoon gretig om Śrī Kṛṣṇa met Zijn vollemaansgezicht te omhelzen, maar waarom hebt u deze deprimerende bui (*māna*) geschapen, die lijkt op dodelijk vergif? U moest honderden keren worden vervloekt.” De eerste *bhāva*, die hier ontwaakt, is gretigheid en later wordt deze onderdrukt door een gevoel van verontwaardiging. Dit is een voorbeeld van *bhāva-sābalya*.

Als Śrī Kṛṣṇa geen andere manier ziet om een *gopī* verzonken in jalouse woede te kalmeren, gaat Hij op Zijn fluit spelen. Bij het horen van deze zoete klanken wordt de *māna*

van de *gopī* tot rust gebracht. Dit is een voorbeeld van *bhāva-sānti*.)

12

RATI-BHEDA

Verschillende soorten amoureuze aantrekkingskracht

atha sthayi-bhāvaḥ, madhurā ratiḥ | sa ca trividhā—sādhāraṇī, samañjasā, samarthā iti | kubjāyām sādharmaṇī sādharmaṇa-manivat | paṭṭa-mahiṣiṣu samañjasā cintāmanivat | vrajadeviṣu samarthā kaustubha-manivat | sāmānya-bhāvena sva-sukhatat-paryā ratiḥ sādharmaṇī | kṛṣṇasya nijasya ca sukha-tātparyā-ratiḥ patnī-bhāvamayī samañjasā | kevala-kṛṣṇa-sukha-tātparyā-ratiḥ parāṅganā-mayī samarthā ||13||

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

In *ujjvala-rasa* is *madhura-rasa* (amoureuze liefde) de permanente extatische emotie of *sthāyī-bhāva*. *Madhura-rati* bestaat in drie soorten: *sādhāraṇī* (algemeen), *samañjasā* (verdeeld) en *samarthā* (competent).

Sādhāraṇī-rati is gewone *rati*. Deze wordt aangetroffen in het gebochelde meisje Kubja. Deze is even moeilijk te bemachtigen als een gewoon juweel. Koninginnen zoals Śrī Rukmiṇī en Śrī Satyabhāmā beschikken over *samañjasā-madhura-rati*, die wordt vergeleken met een transcendente maatstaf. Alleen de *gopīs* van Vraja beschikken over *samarthā-madhura-rati*, die lijkt op het Kaustubha juweel.

Wanneer *rati* voor Kṛṣṇa wordt gekenmerkt door het verlangen naar persoonlijk geluk en het heeft algemene of gewone sentimenten, heet het *sādhāraṇī-rati*. Wanneer de *rati* voor Śrī Kṛṣṇa het gevoel geeft ‘Hij is mijn echtgenoot en ik ben Zijn vrouw’ en als het gericht is op het verkrijgen van geluk voor beiden, Śrī Kṛṣṇa en zichzelf, heet het *samañjasā-rati*. De *rati* van de koehedersmeisjes, die erop is gericht om alleen Śrī Kṛṣṇa een plezier te doen en waarbij het idee is ‘Hij is onze paramour’, heet *samarthā-rati*.

13

SAMARTHĀ-RATI

Genegenheid bekwaam om Kṛṣṇa te beheersen

atha samarthā | prathama-dasāyām ratir bījavat, premā ikṣuvat, sneho rasavat, tato mānaṁ guḍavat, tataḥ praṇayaḥ khaṇḍavat, tato rāgaḥ śarkarāvat, tato ’nurāgaḥ sitāvat, tato mahābhāvaḥ sitopalavat |

atha premā | tatra pūrva-saṁskārato vā śravaṇa-darśanādibhyo vā kṛṣṇe prītyā mano-lagnatā ratih | vighna-sambhave ’pi hrāsābhāvaḥ premā |

cittasya dravībhāva-nidānaṁ snehaḥ | tatra candrāvaly-ādau tadīyatā-bhāvena ghr̥ta-snehaś ca ādara-mayo bhāvāntaramiśrita eva suraso yathā ghr̥tam | śrī-rādhādau madiyatā-bhāvena madhu-sneha ādara-sūnyaḥ svata eva suraso yathā madhu |

*atha mānaḥ | snehādhikyena bhadrābhadrā-hetunā vā roṣeṇa
va hetunā vinaiva vā kauṭilyaṁ mānaḥ | candrāvalyādaḥ dā-
kṣiṇyodātaḥ kvacid vāmya-gandhodātaḥ śrī-rādhādaḥ tu la-
litaḥ |*

*atha praṇayaḥ | māno dehendriyair aikya-bhāvanā-mayo viś-
rambhaḥ | praṇayaḥ sakhyaṁ maitraṁ ca |*

*atha rāgaḥ | candrāvalyādaḥ nīla-rāgaḥ sva-lagna-bhāvā-
varaṇaḥ | tatraiva śyāma-rāgo 'pi prāyo bhadrādaḥ cira-
sādhyā-rūpaḥ | śrī-rādhādaḥ tu mañjiṣṭhā-rāgo 'nanyāpekṣo
bhāvāvaraṇa-sūnyaḥ | tathaiva śyāmalādaḥ kusumbha-rāgaḥ
sukha-sādhyatvāt kiñcid anyāpekṣaḥ | pātrasyād guṇyāt sthitiḥ |*

*atha anurāgaḥ | śrī-kṛṣṇaḥ sadānubhūyate athaca nava navā-
pūrva iva buddhir yato bhavati saḥ anurāgaḥ | tatra cāpraṇīny
api janma-lālasā prema-vaicittyaṁ vicchede 'pi sphūrtir ity ādi
kriyaḥ |*

*atha mahābhāvaḥ | sa eva rūḍha adhirūḍha iti dvividhaḥ | kṛ-
ṣṇasya sukhe 'pi pīḍāsāṅkayā khinnatvaṁ niṁṣasyāpi asahi-
ṣṇutādikaṁ yatra sa rūḍho mahābhāvaḥ | koṭi brahmāṇḍa-
gataṁ samasta-sukhaṁ yasya sukhasya leśo 'pi na bhavati sa-
masta-vṛścika-sarpādi-daṁśa-kṛta-duḥkham api yasya duḥk-
hasya leśo na bhavati evambhūte kṛṣṇa-samyoga-viyogayoḥ
sukha-duḥkhe yato bhavataḥ so 'dhirūḍho mahābhāvaḥ | adhi-
rūḍhasyaiva modano mādana iti dvau rūpau bhavataḥ | yasya
udaye kṛṣṇasya tat preyaśīnaṁ maha-kṣobhaś camatkāro bha-
vet, sūddipta-sāttvika-vikāra-darśanāt sa modanaḥ | sa tu rād-
hikā-yūtha eva bhavati nānyatra | modano 'yam praviśleṣa-
daśāyāṁ mohano bhavet | yasya udaye sati paṭtamahiṣi-
gaṇālīṅgitasyāpi śrī-kṛṣṇasya mūrccā bhavati rādhā-viraha-
tāpena, brahmāṇḍa-kṣobha-kāritvaṁ tiraścām api rodanaṁ ca
| prāyo vṛndāvaneśvaryaṁ moho 'yam udañcati | mohanasya
eva vṛtti-bhedo divyomādaḥ | yatra udghūrṇā citra-jalpādayaḥ*

*premamayyo 'vasthāḥ santi | yatrānanta bhāvodgamaḥ vana-
mālāyām api īrṣa, pulindeṣv api slāghā, tamāla-sparsinyā māla-
tyā bhāgya-varṇanam ca | eṣa eva mādanaḥ sarva śreṣṭhaḥ śrī-
rādhāyām eva nānyatra ||14||*

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

Hierna zet de auteur achtereenvolgens de stadia van rijping in *samarthā-rati* uiteen. *Rati* of aantrekkingskracht lijkt op een zaad en is het aanvangsstadium van *samarthā-rati*. *Prema* of zuivere liefde lijkt op suikerriet en *sneha* of diepe genegeheid lijkt op rietsuikerstroop. *Māna* of ongenoegen in de liefde lijkt op melasse of *guda*; *praṇaya* of intimiteit lijkt op ruwe suiker (*khāṇḍa*); *rāga* of sterke gehechtheid lijkt op geraffineerde suiker (*cīnī*) en *anurāga* of diepe gehechtheid lijkt op kandijsuiker (*miśrī*). *Mahābhāva* tenslotte, de hoogste extase, lijkt op kristalsuiker (*sitopala*).

Evenals rietsuikerstrop diverse ontwikkelingsstadia in het raffineringsproces ondergaat en achtereenvolgens melasse (*guda*), ruwe suiker (*khāṇḍa*), geraffineerde suiker (*cīnī*) en kandijsuiker (*miśrī*) heet, zo wordt *rati*, dat lijkt op het zaad, *prema*, die achtereenvolgens toeneemt van *sneha* naar *māna*, *praṇaya*, *rāga*, *anurāga* en *bhāva*.

Rati – *Rati* is absorbtie van de geest in Kṛṣṇa hetzij vanwege voorgaande indrukken (*saṁskāras*) of vanwege genegeheid, die zich manifesteert door over Hem te horen, enzovoort.

Prema – Wanneer *rati* niet afneemt, zelfs niet in confrontatie met een obstakel, wordt die volrijpe *rati* waardig om *prema* te heten.

Sneha – Wanneer *prema* rijp wordt, begint het hart te smelten. Dan wordt het *sneha* genoemd. *Sneha* bestaat in twee soorten: *ghṛta-sneha* en *madhu-sneha*. Het gevoel ‘Ik behoor tot Kṛṣṇa’ wordt *tadiyatā-bhāva* genoemd. Die *sneha* heet *ghṛta-sneha*. De *ghṛta-sneha* in Candrāvalī en anderen, welke wordt gekenmerkt door het gevoel [tot Kṛṣṇa] te behoren, is verzadigd van een gevoel van respect en is alleen attractief, wanneer het is vermengd met andere stemmingen, zoals ghee pas smakelijk wordt, wanneer het met suiker of andere ingrediënten wordt vermengd.

Śrīmatī Rādhikā en Haar *sva-pakṣa sakhīs* beschikken over *madhu-sneha*, die doordrenkt is met *madīyatā-bhāva*, het gevoel ‘Kṛṣṇa is van mij’. De *sneha* van Śrīmatī Rādhikā is niet afhankelijk van een andere *bhāva*. Deze is uitermate smaakvol op zichzelf, zoals honing smakelijk is zonder toevoeging van enig andere substantie. Daarom heet het *madhu-sneha*.

Māna – Wanneer *sneha* na het bereiken van een hoger niveau van excellentie veroorzaakt, dat het Goddelijk Paar een nieuwe zoetheid proeft, die van zichzelf een oppervlakkig gevoel van geveinsde oneerlijkheid aanvaardt, wordt het *māna* genoemd. *Māna* manifesteert zich als gevolg van excessieve *sneha*, hetzij vanwege een of andere gepaste of zelfs ongepaste oorzaak, of vanwege ongenoegen voortkomend uit *sneha*.

Māna bestaat in twee soorten: *udātta-māna* en *lalita-māna*. *Udātta-māna* bestaat ook in twee soorten: *sākṣiṇyodātta-māna* en *vāmya-gandhodātta-māna*.

Wanneer *ghṛta-sneha* extreem diep gaat, dat wil zeggen, wanneer het een onverklaarbare staat heeft aangenomen,

waarbij het zich uiterlijk manifesteert als een onderworpen houding, maar innerlijk een tegendraads gevoel bevat, wordt het *dākṣiṇyodātta-māna* genoemd.

Wanneer *ghṛta-sneha* een tegendraadse houding aanneemt door uiterlijk een vleug van woede (*vāmya-gandha*) te manifesteren, is het innerlijk in feite volkomen onderworpen (*dākṣiṇya*). In dat geval wordt het *vāmya-gandhodātta-māna* genoemd.

Deze beide typen *māna* zijn aanwezig in Śrīmatī Candravali en haar *sakhīs*, maar we zien zelden een ononderworpen houding (*vāmya-bhāva*) verschijnen in heldinnen, die beschikken over *ghṛta-sneha* vanwege hun zeer zachte en simpele natuur.

Lalita-māna bestaat ook in twee soorten: *kauṭilya-lalita-māna* en *narma-lalita-māna*. Wanneer *madhu-sneha* wegens zijn overvloedige tendens een uiterst zoete en misleidende vorm aanneemt, wordt het *kauṭilya-lalita-māna* genoemd. *Narma-lalita-māna* is vol humor en is buitengewoon zoet. Beide soorten van *lalita-māna* worden aangetroffen in Śrīmatī Rādhikā en Haar *sakhīs*.

Prāṇaya – Wanneer *māna* zijn meest rijpe of verheven staat bereikt, wordt het *prāṇaya*. *Prāṇaya* is het geloof – in de vorm van een sensatie – dat het eigen lichaam, geest en zintuigen één zijn met die van de geliefde. Het bestaat in twee soorten: *sakhya* en *maitrya*.

Rāga – Wanneer *prāṇaya* gevorderde excellentie bereikt, wordt het de oorzaak van het waarnemen van zegen, zelfs wanneer ongeluk wordt ervaren in relatie tot Kṛṣṇa. Dit sta-

dium wordt *rāga* genoemd. *Rāga* bestaat in twee soorten: *nīlimā* en *raktimā*.

Nilimā-rāga bestaat in twee typen: *nīlī-rāga* en *śyāma-rāga*. De *rāga* die onmogelijk kan worden verzwakt, die niet excessief naar buiten uitstraalt en andere begeleidende *bhāvas* verbergt, wordt *nīlī-rāga* genoemd. Deze *nīlī-rāga* is aanwezig in Candrāvalī en haar gevolg. Wanneer *nīlī-rāga* na een lange tijd is geperfectioneerd, dat wil zeggen, wanneer er onafgebroken naar wordt gestreefd, wordt het *śyāma-rāga* genoemd. *Śyāma-rāga* is aanwezig in Bhadrā en in *gopīs*, die haar volgen.

Raktimā-rāga bestaat ook in twee soorten: *kusumbha* en *mañjiṣṭhā*. Śrīmatī Rādhikā en de *gopīs*, die Haar volgen, beschikken over *mañjiṣṭhā-rāga*, die onafhankelijk is en geen andere basis heeft dan zichzelf. Deze neemt eeuwigdurend toe en gaat steeds meer stralen. Begeleidende [*śaṅcārī*] *bhāvas* kunnen deze dus niet aantasten of bedekken. Śyāmalā en haar gevolg beschikken over *kusumbha-rāga*. Het wordt in het hart gemakkelijk verkregen en is enigszins afhankelijk van andere *rāgas* om stabiel te worden. Het verheldert de schittering van andere *rāgas* en manifesteert op sterke wijze tevens zijn eigen schoonheid in het hart. In specifieke ontvangers is *kusumbha-rāga* stabiel.

Rāga bereikt deze gevarieerde staten in overeenstemming met de kwaliteiten van de ontvangers, die erover beschikken.

Anurāga – Wanneer *rāga* zelfs een hoger verheven positie bereikt, lijkt het zelfs voor de meest ervaren geliefden (de held en heldin) ieder moment nieuw te zijn, alsof het nooit

eerder is ervaren. Dergelijke *rāga* wordt *anurāga* genoemd. Bij het bereiken van *anurāga* wil men worden geboren als een onbeweegelijk object, dat is gerelateerd aan Śrī Kṛṣṇa. In dit stadium ervaart men gevoelens van afgescheidenheid zelfs in aanwezigheid van Śrī Kṛṣṇa – een staat genaamd *prema-vaicittya* – en ziet men in afzondering van Śrī Kṛṣṇa Hem in *sphūrṭi* (visioen).

Mahābhāva – Wanneer diezelfde *anurāga* in zijn hoogste staat – *yāvadāśraya-vṛtti* – de verlichtende conditie van *svayam-vedya-daśā* manifesteert, wordt het *mahābhāva* genoemd.

Dit diepgaande onderwerp kan alleen met behulp van een voorbeeld worden begrepen. Śrīmatī Rādhikā is de toevlucht (*āśraya*) van *anurāga* en Śrī Kṛṣṇa is zijn object (*viśaya*). De zoon van Nanda, Śrī Kṛṣṇa, de belichaming van de amoreuze relatie (*śṛṅgāra*), is de uiterste grens van *viśaya-tattva* en Śrīmatī Rādhikā is de uiterste grens van *āśraya-tattva*. Dit betekent, dat alleen Śrī Kṛṣṇa de topgenieter (*viśaya*) van *anurāga* is en dat Śrīmatī Rādhikā zijn toptoevlucht (*āśraya*) is. *Anurāga* zelf is Haar *sthāyī-bhāva*. Als die *anurāga* zijn hoogste grens bereikt, wordt het *yāvadāśraya-vṛtti* genoemd. In die conditie bereikt het *svayam-vedya-daśā*, dat wil zeggen, deze kan alleen worden waargenomen door de bijzondere geliefden van Śrī Kṛṣṇa, die erover beschikken. [Hier verwijst ‘bijzondere geliefden’ alleen naar de Vraja meisjes, niet naar de koninginnen van Dvārakā of anderen.] Na verloop van tijd wordt het verlicht door de *sāttvika-bhāvas* in hun volop laaiende hoedanigheid (*suddīpta*). *Anurāga*, die deze staat heeft bereikt, heet *mahābhāva*.

Mahābhāva bestaat in twee soorten: *rūḍha* en *adhirūḍha*. In *rūḍha-mahābhāva* voelt men zich terneergeslagen vanwege de angst, dat Śrī Kṛṣṇa ongemak ondergaat, zelfs al is Hij in feite gelukkig. In die hoedanigheid wordt ieder uitstel om Hem te zien ondraaglijk, al is het maar voor een moment. Met andere woorden, men kan zelfs de duur van het knippen met de ogen niet verdragen zonder Śrī Kṛṣṇa te zien.

Wanneer *adhirūḍha-mahābhāva* in het hart ontwaakt, voelt de toegewijde, dat alle vormen van geluk niet kunnen opwegen tegen het geluk om Śrī Kṛṣṇa te ontmoeten. Omgekeerd, de opeenhoping van lijden veroorzaakt door het steken van alle schorpioenen en slangen van miljoenen universa kan niet worden vergeleken met zelfs maar een klein deel intens lijden, dat wordt ervaren in afgescheidenheid van Śrī Kṛṣṇa. De conditie, waarin men deze vormen van geluk en lijden ervaart in respectievelijk ontmoeting en scheiding van Śrī Kṛṣṇa, wordt *adhirūḍha-mahābhāva* genoemd.

Adhirūḍha-mahābhāva bestaat ook in twee soorten: *mohana* en *modana*. Wanneer *modana-mahābhāva* zich manifesteert, ervaren zelfs Śrī Kṛṣṇa en Zijn geliefde *gopīs* grote verbazing en onrust bij het zien van de resulterende acht transcendente transformaties, die zich tegelijkertijd in hun volop laaiende hoedanigheid manifesteren (*suddīpta-sāttvika-vikāras*). Deze *modana* is alleen aanwezig in de groep van Śrīmatī Rādhikā, niet in andere.

Modana die wordt ervaren tijdens afgescheidenheid wordt *mohana* genoemd. Wanneer deze *mohana-bhāva* in Haar zielsangst van afgescheidenheid in het hart van Śrīmatī Rādhikā verschijnt, valt Śrī Kṛṣṇa flauw, zelfs tijdens een om-

helzing van Satyabhāmā of een andere koningin van Dvārakā. Deze *bhāva*, waarvan de invloed het hele universum in zielsangst stort en die zelfs lagere levensvormen zoals vogels en wilde dieren laat huilen, wordt *mohana-bhāva* genoemd. Dit zijn enkele effecten van *mohana*.

Ofschoon *mohana-mahābhāva* in alle *sakhīs* in de *yūtha* (groep) van Śrīmatī Rādhikā is ontwaakt, is het in Śrīmatī Rādhikā het meest ontwaakt. Een effect van *mohana-mahābhāva* is *divyonmāda*¹ (goddelijke waanzin), waarin stadia van liefde, zoals *udghūrṇā*² (goddelijke duizeligheid) en *citra-jalpa*³ (waanzinnige uitspraken), zich manifesteren.

¹ **Divyonmāda** is een onbeschrijflijk effect van *mohana-bhāva*. Het is een staat van buitengewone illusie (in de vorm van een *sphūrī*), die opeens verschijnt en tot verbazing leidt. Deze manifesteert zich in allerlei vormen, zoals *udghūrṇā* (instabiliteit) en *citra-jalpa* (waanzinnige uitspraken).

² **Udghūrṇā** verwijst naar allerlei buitengewone en spontane acties. Een voorbeeld hiervan is Śrīmatī Rādhikā, die Zichzelf in een loofhut voor een ontmoeting met Śrī Kṛṣṇa decoreert, terwijl Ze lijdt aan de intense pijn van afgescheidenheid, omdat Kṛṣṇa naar Mathurā is vertrokken (*vāsaka-sajjā*), en Śrīmatī Rādhikā, die een donkerblauwe regenwolk een standje geeft, omdat Ze zich verraden voelt en daarom zwaar beledigd is (*khaṇḍitā*).

³ **Citra-jalpa** (waanzinnige uitspraken) vindt plaats, wanneer Śrīmatī Rādhikā in een staat van afgescheidenheid van Kṛṣṇa een vriend of een koerier van Kṛṣṇa tegenkomt en de woede manifesteert, die Ze in Haar hart verbergt. Er zijn tien vormen

van *citra-jalpa*: (1) *prajalpa* – denigreren, (2) *parijalpa* – openbaar maken, (3) *vijalpa* – sarcasme, (4) *ujjalpa* – kwetsen, (5) *sañjalpa* – berispen, (6) *avajalpa* – kleineren, (7) *abhijalpa* – jammerend zelfverwilt, (8) *ājalpa* – walging uiten, (9) *pratijalpa* – zelf-devaluerende hoop, (10) *sujalpa* – bezorgdheid. Een smaakvolle beschrijving van de tien typen *citra-jalpa* worden aangetroffen in *Bhramara-gītā* in Canto Tien van *Śrīmad-Bhāgavatam*.

Mādana-mahābhāva is zelfs superieur aan de bovengenoemde *mohana-bhāva* en is ook verbazingwekkender. Het is de onveranderlijke essentie van het grote vermogen genaamd *hlā-dinī* (transcendent pleziergevend vermogen) en het blijft voor altijd alleen in Śrīmatī Rādhikā aanwezig. Deze onbeschrijflijke en buitengewoon mooie *mādanākhyā-mahābhāva* ontwaakt alleen op het moment van ontmoeting, niet in afzondering.

In deze *mādanākhyā-mahābhāva* verschijnen ontelbaar veel variaties van emoties, zoals zelfs het benijden van een bloemenslinger, een wens om als een onaanraakbaar Pulinda meisje te worden geboren en het hebben van grote bewondering voor een simpele *mālati* rank, die in een *tamāla* boom klimt. Deze conditie is het hoogste en ongeëvenaarde toppunt van *mahābhāva*. Deze *mādanākhyā-mahābhāva* is alleen in Śrīmatī Rādhikā manifest; het manifesteert zich zelfs niet in Haar meest dierbare *parama-preṣṭha-sakhīs*, zoals Śrī Lalitā.

ĀŚRAYA-NIRŪYAYA

Beraad over de Voertuigen van Prema

athaiṣām āśraya-nirūyayaḥ | kubjāyām sādharāṇī ratiḥ premaparyantā | paṭṭa-mahiṣīṣu samañjasā-ratiḥ anurāga-paryantā | tatra satyabhāmā rādhikānusāriṇī lakṣmaṇā ca | rukmiṇī tu candrāvalī-bhāvānusāriṇī; anyās ca | vrajastha-priya-narmasakhānām ca anurāga-paryantā | vraja-sundarīṇām tu samarthā ratiḥ mahābhāva-paryantā, subalādīnām ca | tatrāpi adhirūḍhaḥ rādhikā-yūtha eva nānyatra | tatrāpi mohanaḥ śrī-rādhāyām eva; lalitā-viśākhayor api | mādanas tu rādhāyām eva ||15||

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

Kubjā beschikt over *sādharāṇī-rati* tot en met het stadium van *prema*. De *samañjasā-rati* van de koninginnen van Dvārakā strekt zich uit tot het stadium van *anurāga*. Van hen hebben Satyabhāmā en Lakṣmaṇā enige gelijkenis met Śrīmatī Rādhikā wat betreft gedaante, kwaliteiten en tegendraadse stemmingen. Op dezelfde manier hebben Rukmiṇī en de andere koninginnen enige gelijkenis met Candrāvalī wat betreft gedaante, kwaliteiten en karakter.

De *prema* van de *priyā-narma-sakhās* (de meest intieme koeherdersvrienden van Kṛṣṇa) in Vraja reikt tot het punt van *anurāga*. Het hoogste punt van *samarthā-rati* in de *vraja-gopīs* en in vrienden van Kṛṣṇa zoals Subalā strekt zich uit tot het

stadium van *mahābhāva*. *Adhirūḍha-mahābhāva* wordt alleen in de groep van Śrīmatī Rādhikā aangetroffen. *Mohana-mahābhāva* is aanwezig in Śrīmatī Rādhikā, Lalitā en Viśākhā, maar *mādana-mahābhāva* is alleen blijvend aanwezig in Śrī Rādhā.

15

STHĀYĪ-BHĀVA

Permanente Extase

*sthāyī bhāvaḥ | sa eva vipralambhaḥ sambhogaś ceti dvividhaḥ
| tatra vipralambhaś catur-vidhaḥ—pūrva-rāgaḥ mānaḥ prema-
vaicittyaṁ pravāsaś ca | aṅga-saṅgāt pūrvaṁ yā utkaṅṭhāmayī
ratiḥ sa pūrva-rāgaḥ | tatra daśa-daśā |*

*lālasodvega-jāgaryā-tānavaṁ jaḍimātratu |
vaiyagryaṁ vyādhir unmādo moho mṛtyur daśā daśa ||*

*mānaḥ dvi-vidhaḥ | sa-hetur nirhetuś ca | tatra nirhetukaḥ
svayam eva śāmyati | sa-hetukasya mānasya śāntiḥ sāma-
bheda-kriyā-dāna-naty-upekṣā-rasāntariḥ (ujjvala-nīlamaṇi
15.112) | priya-vākyaṁ sāma | nijaiśvaryaṁ śrāvayitvā tasyā
ayogyatva-jñāpanaṁ bhedaḥ | vayasyaḍi-dvārā bhaya-
pradarśanaṁ ca kriyā | vastra-mālyādināṁ pradānaṁ dānam |
natir namaskāraḥ | upekṣā audāsīnya-prakaṣanaṁ | rasāntaraṁ
bhaya-kaṣṭhādi-pradānādi-prastāvaḥ | māna-santi-cihnāni āsru-
smitādayaḥ |*

*atha prema-vaicittiyam | kṛṣṇa-nikaṭe 'pi anurāgādhikyād vira-
ho yatra bhavati tad eva tat |*

atha pravāsaḥ | sa dvividhaḥ kiñcid dūra-niṣṭha sudūra-niṣṭhas ca | nityam eva gocāraṇādyānurodhāt kiñcid dūre, mathurām gate sati sudūre | tatra ca daśa-daśā ati-prabalā bhavanti |

atha sambhogaḥ | sa ca catur-vidhaḥ | pūrva-rāgānte cādhara-nakha-kṣatādīnām alpatve sañkṣipto, mānānte asūyā-mātsar-yādi-roṣābhāsa-miśritaḥ sañkīrṇaḥ, kiñcid-dūra-pravāsānte sampūrṇaḥ spaṣṭaḥ, sudūra-pravāsānte samṛddhimān atispaṣṭaḥ |

atha sambhoga-prapañcaḥ—darśana-sparśana-kathana-artma-rodha-vana-vihāra-jala-keli-vaṁśī-caurya-naukā-khelā-dāna-līla-lukkāyana-līlā-madhu-pānādayaḥ anantā eva ||16||

*anadhīta-vyākaraṇaś caraṇa-pravaṇo harer jano yaḥ syāt |
ujjvala-nīlamaṇi-kiraṇas tad-ālokāya bhavatu ||*

*iti mahā-mahopādhyāya-śrī-viśvanātha-cakravartī-viracitaḥ
ujjvala-nīlamaṇi-kiraṇaḥ samāptaḥ ||*

Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti

Sthāyī-bhāva [in *ujjvala-rasa*] bestaat in twee soorten: scheid-
ing (*vipralambha*) en ontmoeting (*sambhoga*). Scheiding
heeft vier onderverdelingen: *pūrva-rāga* (aantrekkingskracht
vóór ontmoeting), *māna* (een gevoel van verontwaardiging),
prema-vaicittya (de pijn van afgescheidenheid die de heldin in
het hart voelt, zelfs wanneer ze dichtbij de held is) en *pravāsa*
(de scheiding van de held en de heldin, omdat ze op een af-
stand van elkaar wonen). De gehechtheid vol zorgelijk ver-
langen, voordat de geliefde is ontmoet, wordt *pūrva-rāga* ge-
noemd. In *pūrva-rāga* worden tien verschillende condities
manifest. Dit zijn (1) intens verlangen (*lālasā*), (2) angst, zor-
gerlijkheid (*udvega*), (3) slapeloosheid (*jāgaraṇa*), (4) verma-

gering (*kṛṣatā*), (5) traagheid, stilstand (*jadatā*), (6) ongeduld (*vyagratā*), (7) ziekte (*vyādhi*), (8) waanzin (*unmāda*), (9) begoocheling (*moha*) en (10) dood (*mṛtyu*).

Māna (jaloerse woede) bestaat in twee soorten: *māna* met een oorzaak (*sa-hetuka*) en *māna* zonder oorzaak (*nir-hetuka*). Van deze twee wordt *māna* zonder oorzaak van nature gekalmeerd, terwijl *māna* met oorzaak wordt gekalmeerd door *sāma*, *bheda*, *kriyā*, *dāna*, *nati*, *upekṣā* en *rasāntara*.

Lief spreken heet *sāma*. Het ongekwalficeerde karakter van de geliefde onthullen door de eigen rijkdommen tentoon te spreiden heet *bheda*; het vertoon van angst door de *sakhās* of *sakhīs* heet *kriyā*; het aanbieden van gaven, zoals kleding of bloemenkransen, heet *dāna*; het aanbieden van eerbetuigingen of toegeven, dat de eigen aard afhankelijk is, heet *nati*; een vertoning maken van nonchalance heet *upekṣā*; en het wijzigen van de stemming van de geliefde door verdriet, angst en lijden te openbaren heet *rasāntara*. Symptomen zoals betraande ogen, wakker worden, glimlachen en lachen wijzen erop, dat *māna* is gekalmeerd (*māna-sānti*).

Dan wordt *prema-vaicittya* beschreven. Zelfs wanneer de heldin zich dichtbij haar geliefde Śrī Kṛṣṇa bevindt, ervaart ze in deze staat steken van afgescheidenheid van Hem (omdat ze denkt, dat Hij niet dichtbij is) vanwege excessieve genegenheid (*anurāga*) voor Hem. Deze vorm van afgescheidenheid wordt alleen ervaren in de ontmoeting. Hoewel andere condities, zoals *citra-jalpa*, *divyonmāda* en *udghūrṇā* als algemene regel alleen op het moment van scheiding worden ervaren, kunnen ze desondanks ook allemaal ontwaken tijdens de ontmoeting, wanneer *mādanākhyā-mahābhāva* verschijnt.

Pravāsa bestaat in twee soorten: *kiñcid-dūra-niṣṭhā-pravāsa* en *sudūra-niṣṭhā-pravāsa*. *Kiñcid-dūra-niṣṭhā-pravāsa* is eenvoudig uit het gezichtsveld verdwijnen; het wordt iedere dag ervaren, wanneer Śrī Kṛṣṇa op korte afstand verdwijnt om de koeien te hoeden. Śrī Kṛṣṇa, die naar Mathurā vertrekt, is een voorbeeld van de tweede soort, *sudūra-niṣṭhā-pravāsa*. De voornoemde tien stadia van afgescheidenheid verschijnen op dat moment op een uiterst krachtige manier.

Ontmoeting (*sambhoga*) bestaat uit vier soorten: *sañkṣipta-sambhoga*, *sañkīrṇa-sambhoga*, *sampūrṇa-sambhoga* en *samṛddhimāna-sambhoga*. De zeer korte ontmoeting, die plaats heeft na *pūrva-rāga* en die wordt gekenmerkt door het bijten op de lippen en elkaar met nagels bekrassen, heet *sañkṣipta-sambhoga*. *Sañkīrṇa-sambhoga* heeft plaats, nadat *māna* is gekalmeerd. Het is vermengd met enig gevoel van verontwaardiging gekenmerkt door jaloezie en ongenoegen. Een duidelijke ontmoeting, die plaats heeft, nadat scheiding op korte afstand heeft plaats gehad, of *kiñcid-dūra-niṣṭhā-pravāsa* [zoals wanneer Kṛṣṇa van de weidegronden terugkeert], heet *sampūrṇa-sambhoga* (complete ontmoeting). Een zeer duidelijke ontmoeting, die plaats heeft na een scheiding op lange afstand, of *sudūra-pravāsa* [zoals wanneer Kṛṣṇa van een ver afgelegen plaats zoals Mathurā terugkeert] heet *samṛddhimāna-sambhoga* (een volop bloeiende ontmoeting).

Er is een onbeperkte schakering aan amoureuus spel en vermaak in de ontmoeting (*sambhoga*), zoals elkaar aanschouwen (*darśana*), aanraken (*sparsana*), spreken (*kaṭhana*), elkaar op een afgelegen plek de weg blokkeren (*patha-rodha*), spel in het bos uitvoeren (*vana-vihāra*), in het water spelen

(*jala-keli*), de fluit stelen (*vaṁśī-caurya*), bootspel (*naukā-khelā*), verstoppertje spelen in de *kuñjās* (*lukāchipī-lilā*) en het drinken van honingwijn (*madhu-pāna*).

Voor degenen, die geen [Sanskriet] grammatica hebben gestudeerd en die wel de intentie hebben om *śrī hari-bhajana* uit te voeren, kan deze *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi-kiraṇa* hun pad verlichten.

**Aldus eindigt de Kiraṇa-kiñjalka-vṛtti
op Ujjvala-nīlamaṇi-kiraṇa**

SVAPNA-VILĀSĀMṚTĀṢṬAKAM

Acht verzen over het
ambrozijnen spel in een droom

DOOR ŚRĪLA VIŚVANĀTHA CAKRAVARTĪ ṬHĀKURA

Preambule

SRĪ SVARŪPA DĀMODARA GOSVĀMĪ, DE MEEST
vertrouwelijke metgezel van Svayaṁ Bhagavān Śrī
Caitanya Mahāprabhu, heeft de volgende *śloka* ge-
componeerd (in zijn *kaḍacā*, of aantekeningen in versvorm),

*rādhā kṛṣṇa-praṇaya-vikṛtir hlādinī saktir asmād
ekātmānāv api bhuvī purā deha-bhedam gatau tau
caitanyākhyam prakāṣam adhunā tad-dvayam caikyam āptam
rādhā-bhāva-dyuti-suvalitam naumi kṛṣṇa-svarūpam*

Hier beschrijft Śrī Svarūpa Dāmodara Gosvāmī de komst en het spel van Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu op een uiterst confidentiële manier en openbaart de essentie van de onfeilbare conclusies van alle geschriften, die handelen over transcendente devotie. Srila Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura, die

over brede kennis beschikt en zeer achtenswaardig is, het kroonjuweel van de hele clan van Gauḍiya Vaiṣṇava *ācāryas* van zijn tijd, heeft deze *Svapna-vilāsāmṛtāṣṭakam* gecomponeerd, die de meest vertrouwelijke incarnatie openbaart: Śrī Caitanya Mahāprabhu, de gecombineerde gedaante van *rasarāja* Śrī Kṛṣṇa (de keizer van *rasa*) en *mahābhāva* Śrīmatī Rādhikā (het toppunt van devotie). Met andere woorden, het openbaart Śrī Caitanya Mahāprabhu als Śrī Kṛṣṇa Zelf begiftigd met het gevoel en de lichaamskleur van Śrī Rādhā. In deze *aṣṭaka* toont Śrī Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura onweerlegbaar aan, dat die beide *svarūpas* – Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa en Śrī Gaurāṅga Mahāprabhu – simultaan eeuwig zijn.

Śrī Svarūpa Dāmodara Gosvāmī heeft in dit vers de volgende *siddhānta* geopenbaard: “Śrīmatī Rādhikā is de belichaming van het goddelijke, pleziergevend vermogen (*hlādinī-śakti*) en is een transformatie van Śrī Kṛṣṇa’s liefde, of *praṇaya*. Omdat *śaktimān* (de eigenaar van vermogen) en *śakti* (Zijn vermogen) niet-verschillend zijn, zijn Śrī Kṛṣṇa en Śrī Rādhā in wezen één ziel en Hun *svarūpa* (transcendente identiteit) is niet-verschillend. Ondanks deze waarheid bestaan Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa eeuwigdurend in Hun individuele *svarūpas*. Nu zijn dezelfde Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa één geworden en zijn in de gedaante van Śrī Caitanya Mahāprabhu verschenen. Ik bied mijn herhaaldelijke eerbetuigingen aan Śrī Caitanya-deva, de gedaante van Śrī Kṛṣṇa verzadigd van het gevoel en de kleur van Śrī Rādhā.”

Hier kan de volgende twijfel ontstaan, “Voorheen waren Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa één ziel, maar nu hebben Ze Zich in twee *svarūpas* gemanifesteerd door twee verschillende licha-

men aan te nemen. Als dit het geval is, betekent het, dat Ze voorheen één waren. Als die verenigde gedaante alleen de *svarūpa* van Śrī Kṛṣṇa is, is Śrī Rādhā in die *svarūpa* niet aanwezig.” Een dergelijke twijfel kan ontstaan in een alledaags, werelds perspectief, maar het kan niet verschijnen in het transcendente perspectief (*aprākṛta-tattva*). Alle vormen van onverenigbare mogelijkheden worden gemakkelijk in overeenstemming gebracht in de transcendente belichaming van eeuwigheid, kennis en zegen, Śrī Kṛṣṇa. De ene transcendente gedaante, die zich als twee manifesteert, proeft dus de *rasa* van eeuwig spel en vermaak. Dit impliceert, dat beide *svarūpas* intrinsiek volmaakt een eeuwig zijn.

En nogmaals, als iemand zegt, dat beiden, Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa, één zijn geworden en Zich nu hebben gemanifesteerd in de gedaante van Śrī Caitanya Mahāprabhu, hebben we dezelfde twijfels als voorheen, namelijk dat Śrī Caitanya Mahāprabhu vóór Zijn huidige manifestatie niet heeft bestaan, of dat Śrī Mahāprabhu de oorspronkelijke, verenigde gedaante was en Śrī Rādhā en Kṛṣṇa Zich daarna hebben gemanifesteerd; Ze waren voorheen niet aanwezig. Op die manier kunnen allerei twijfels ontstaan.

De *Mahā-varāha Purāṇa* echter vermeldt, dat alle gedaanten (*svarūpas*) van Bhagavān eeuwig en onverwoestbaar zijn en bestaan uit de hoogste zegen en complete kennis. Deze *svarūpas* worden niet geboren en vernietigd, zoals lichamen in deze materiële wereld.

*sarve nityāḥ śāśvatās ca dehās tasya parātmanah
hānopādāna-rahitā naiva prakṛti-jñā kvacit*

paramānanda-sandohāḥ jñāna-mātrās-ca sarvataḥ

Mahā-varāha Purāṇa

Alle lichamen van die Paramātmā zijn eeuwig en vrij van de twee activiteiten ‘afwijzen’ en ‘aanvaarden’. Zijn lichamen worden niet uit de materiële natuur geboren, maar zijn samengesteld uit bewustzijn en zijn de belichaming van *paramānanda*.

Dit schriftuurlijke bewijs vestigt de eeuwigheid van alle uiteenlopende *svarūpas* van Bhagavān. Het verdrijft tevens iedere twijfel, dat de ene *svarūpa* eerst verscheen en de andere later verscheen, of dat een *svarūpa* eeuwig is en een andere tijdelijk. Met het doel om deze waarheden stevig te grondvesten heeft Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura deze verheerlijking van acht verzen (*aṣṭaka*) gecomponeerd.

*priyā! svapne dṛṣṭā saridīna-suvevābra pulinaṁ
yathā vṛndārāṇye naṭana-putavas tatra bahavaḥ
mṛdaṅgādyam vādhyam vividham iha kaścid dvija-maṇiḥ
sa vidyud-gaurāṅgaḥ kṣīpati jagatīm prema-jaladau (1)*

Śrīmatī Rādhikā zei eens helemaal aan het eind van de nacht (*niśānta*) tegen Śrī Kṛṣṇa, “O Mijn geliefde, Ik heb vannacht een droom gehad. In die droom zag Ik een plek met een rivier, die precies leek op de Yamunā. Hij liep aan alle vier zijden om die plek heen, zoals de Yamunā Vṛndāvana omringt, en zijn zandoevers leken precies op de zandoevers hier in Vṛndāvana. De meeste mensen daar konden goed dansen en *mṛdaṅga* en andere instrumenten bespelen, zoals de inwoners van Vṛndāvana. En evenals Jij en Ik hier zijn [in Onze ongeëvenaarde schoonheid], zag Ik daar ook een onvergelijkbaar mooie jongeling (*kiśora*),

het kroonjuweel van tweemaal geboren. Zijn lichte lichaamskleur leek op een laaiende lichtflits. Deze jongeling met gouden ledematen, de beste der *brāhmaṇas*, was bezig het hele universum te verdrinken in een oceaan van *prema*.

Commentaar

Hier zien we, dat het spel van Śrī Caitanya Mahāprabhu wordt waargenomen door Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa, terwijl Ze Hun eigen spel uitvoeren. Het bewijst, dat Śrī Caitanya Mahāprabhu aanwezig is tijdens het spel van Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa, zelfs nog vóór de komst van Śrī Caitanya Mahāprabhu. Daarom zijn alle incarnaties van Śrī Bhagavān en Hun spel eeuwig. Hiermee wordt vastgesteld, dat beide *svarūpas* – die van Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa en die van Śrī Caitanya Mahāprabhu, die straalt met de lichaamskleur en gevoelens van Śrī Rādhā – eeuwig zijn.

*kadācīt kṛṣṇeti pralapati rudan karhicid asau
kva rādhe! hā hetī śvasīti patati projjhati dhṛtim
naṭaty ullāsenā kvacid apī guṇaiḥ svaiḥ praṇayibhis
tṛṇādi brahmāntaṁ jagad atitarāṁ rodayati saḥ (2)*

Gaurāṅga-sundara, die prachtige goudkleurige jongeling, was soms aan het huilen en riep hardop “*Hā Kṛṣṇa! Hā Kṛṣṇa!*” Hij treurde erbarmelijk, een constante vloed van tranen stroomde uit Zijn ogen en Zijn stem was gebroken. Hij ademde diep uit en verzuchtte, “O Rādhe! Waar ben Je?” Soms viel Hij op de grond en soms werd Hij uiterst onrustig. Soms danste Hij in zegen, soms converseerde Hij op een gestoorde manier met Zijn liefdevolle metgezellen en soms viel Hij flauw. Zijn gedrag maakte alle inwoners van het universum – van de lagere grasbladeren tot de inwoners van Brahmaloeka – smartelijk aan het huilen.

*tato buddhir bhrantā mama samajani prekṣya kim aho!
bhavet so 'yam kāntaḥ kim ayam aham evāsmi na paraḥ
aham cet kva preyān mama sa kila cet kvāham iti cet
bhramo bhūyo bhūyān abhavad atha nidrām gatavatī (3)*

Toen Ik getuige was van dit uiterst verbazingwekkende gedrag, raakte Mijn intelligentie in de war. Toen Ik zag, dat Hij Mijn naam op die manier uitsprak en zei, “O Rādhe, waar ben Je?” begon ik te denken, “Is deze gouden jongeling niemand anders dan de meest geliefde Meester van Mijn leven, Śrī Kṛṣṇa? Als dit waar is, waar ben Ik dan? Toen Ik Hem hoorde huilen, ‘O Kṛṣṇa, waar ben Je?’ dacht Ik wederom, dat deze *brāhmaṇa* niemand anders is dan Ikzelf. Maar als Ik deze *brāhmaṇa* ben, waar is dan de Heer van Mijn leven, Śrī Mādhava?” Op die manier was Ik constant in de war, totdat Ik in slaap viel.

*priye! drṣṭvā tās taḥ kutukini! mayā darsita-carī
rameśādyā murtīr na khalu bhavatī vismayam agāt
katham vipro vismāpayitum aśakat tvām tava katham
tathā bhrāntim dhatte sa hi bhavatī ko hanta! kim idam (4)*

Nadat Śrī Kṛṣṇa het verslag van de droom van Śrīmatī Rādhikā had vernomen, zei Hij, “O Mijn geliefde, Ik heb Jou Mijn onbeperkte gedaanten getoond, zoals Anantaśāyī Nārāyaṇa, maar Je bent nooit zo verbaasd geweest als nu. Waarom ben Je zo verbijsterd geraakt bij het zien van de gedaante van deze *brāhmaṇa*? O meest vreemd meisje, waarom is Jouw hart in de war geraakt? Dit is uitermate verbazingwekkend! Wie is deze gouden *brah-māna*?”

Commentaar

Hier wijst Śrī Kṛṣṇa op een voorgaand spel, waarin Hij en Śrī Rādhā samen in een dichtbegroeide loofhut zaten te praten.

Śrī Rādhā had Hem gevraagd, “O Mādhava, Ik ontwikkel een groot verlangen om de gedaanten te zien van Śrī Nārāyaṇa en Śrī Rāma. Wil Je Ze Me nu tonen?” Toen Śrī Kṛṣṇa hoorde, dat Śrī Rādhā Hem dit verzoek serieus deed, heeft Hij Haar die twee gedaanten geopenbaard. Het godsbeeld, Śeṣāyī Nārāyaṇa, is tot vandaag de dag nog in Vraja aanwezig.

Op een andere dag zei Śrīmatī Rādhikā in de loop van Hun intieme gesprek, “Priyatama (Mijn dierbaarste), de manier waarop vrouwen op deskundige wijze de mentale staat van een man herkennen en de zegen in zijn hart begrijpen is voor mannen onmogelijk te doen in relatie tot vrouwen; mannen kunnen de mentale staat van vrouwen niet bevatten.”

Śrī Kṛṣṇa antwoordde, “Liefste, over het algemeen is dat waar, maar niet voor Mij. Ik realiseer Jouw gevoelens in een andere gedaante.”

Śrīmatī Rādhikā protesteerde, “Je liegt!”

Śrī Kṛṣṇa antwoordde met zekerheid, “Ik lieg nooit.”

Toen heeft Śrī Kṛṣṇa Zijn gedaante als Śrī Gaurāṅga in de droom van Śrīmatī Rādhikā geopenbaard.

*iti procya preṣṭhām kṣaṇam atha parāmṛṣya ramaṇo
hasann-ākūta-jñam vyanudad atha taṁ kaustubha-maṇim
tathā dīptim tene sapadi sa yathā dṛṣṭam iva tad
vilāsānām lakṣyaṁ sthira-cara-ganaīḥ sarvam abhavat (5)*

Nadat Śrī Kṛṣṇa deze schertsende woorden tegen Śrīmatī Rādhikā had gesproken, dacht Hij even na en glimlachte, terwijl Hij zachtjes Zijn Kaustubha juweel rondraaide. De steen begon te flitsen en openbaarde hetzelfde visioen, dat Śrī Rādhā in Haar droom had gezien tegelijk met alle bewegende en onbeweeglijke

entiteiten alsmede tekenen van het amoureuze plezier (*vilāsa*) van Rādhā en Kṛṣṇa.

*vibhāvvyatha proce priyatama mayā jñātam akhilaṁ
tavākūtaṁ yat tvaṁ smitam atanuthās tattvam asi saḥ
sphutaṁ yan nāvādīr yad abhimatir atrāpy aham iti
sphurantī me tasmād aham api sa evety anumime (6)*

Door de kracht van het gloeiende Kaustubha juweel kreeg Śrīmatī Rādhikā in Haar wakende bewustzijn een visioen van hetgeen Ze eerder had gezien in Haar droom. Ze begon Zich te verbazen, “Aho! Mijn Prāṇanātha (de Heer van Mijn leven) is grenzeloos slim.” Hierover dacht Ze even na en zei toen, “O Mijn geliefde, nu begrijp Ik Jouw intentie. Jij bent persoonlijk niemand anders dan die prachtige gouden *brāhmaṇa*, die Ik in Mijn droom heb gezien. Jouw milde glimlach verklaart, dat Jij Hem bent. Deze identiteit [persoonlijkheid] bevindt Zich in Jou, maar Je hebt dit niet eerder aan Mij duidelijk geopenbaard. Mijn eigen identificatie met deze gouden Gaurāṅga manifesteert zich ook in Mijn lichaam. Aangezien We Ons beiden met Hem identificeren, heb Ik het gevoel, dat Jij en Ik Ons in de gedaante van Gaurāṅga hebben gecombineerd.”

*yad apy asmākīnaṁ rati-padam idaṁ kaustubha-maṇiṁ
pradipyātraivādidṛṣad akhila-jīvaṁ api bhavān
sva-śaktyāvīrbhūya svam akhila-vilāsaṁ pratijanaṁ
nigadya premābdhau punar api tadāhāsya jagat (7)*

“O Mijn geliefde, met het verlichten van Jouw Kaustubha juweel heb Je keer op keer de plaats van Ons liefdesspel geopenbaard. Het ziet er naar uit, dat Je met Jouw eigen vermogens (*śaktis*) zal verschijnen en Jezelf met al Jouw spel en vermaak aan ieder levend wezen gaat openbaren en dan zal Je dit universum vol met bewegende en onbeweeglijke entiteiten wederom verdrinken in de oceaan van *prema*.”

*yad uktaṁ gargeṇa vraja-pati-samakṣam śruti-vidā
bhavet pīto varṇaḥ kvacid api tavaitan na hi mṛṣā
ataḥ svapnaḥ satyo mama ca na tadā bhrāntir abhavat
tvam evāsau sākṣād iha yad anubhūto 'si tad-ṛtam (8)*

Śrīmatī Rādhikā smeekte wederom, “O Mijn geliefde, Ik heb gehoord, dat na Jouw geboorte de hoogst geleerde en gerespecteerde kenner van de Veda’s, Gargācārya, Jouw vader, Śrī Nanda, de Koning van Vraja, tijdens Jouw naamceremonie heeft geïnformeerd, ‘O Nanda, voorheen is jouw zoon verschenen in een blanke lichaamskleur en later met een rossige tint. Nu is Hij verschenen in deze donkere kleur en later, in een andere *yuga*, zal Hij in een gouden lichaamskleur verschijnen.’ Zijn uitspraken zijn niet verkeerd gebleken, dus Mijn droom is inderdaad echt, geen illusie. Het is ook waar, dat Ik Jou in deze gedaante van Gaurāṅga rechtstreeks heb ervaren.”

*pibed yasya svapnāmṛtām idam aho citta-madhupaḥ
sa sandeha-svapnāt tvaritam iha jāgartti su-matiḥ
avāptaś caitanyaṁ praṇaya-jaladhau khelati yato
bhṛṣaṁ dhatte tasmīn atula-karuṇāṁ kuṅja-nṛpatiḥ (9)*

Die hoogst intelligente personen, wier geest als hommels deze *svapna-vilāsāmṛta* drinkt, de nectar van dit verbazingwekkende spel in een droom, zullen snel ontwaken uit de droom van scepsis. Ze zullen ontwaken uit de sluimerende twijfel, of Śrī Kṛṣṇa, de zoon van Nanda Mahārāja, dezelfde is als Śrī Gaura, de zoon van Moeder Śacī. Zo zullen ze Śrī Caitanya bereiken en in de zoete oceaan van *prema* spelen. Dergelijke personen zijn de ontvangers van de onbegrensde genade van Kuṅja-bihārī Śrī Kṛṣṇa, Hij die spel en vermaak uitvoert in de loofhutten van Vṛndāvana en ze zullen Hem uiterst dierbaar worden.

GLOSSARIUM

A

abhijalpa – klagende spijt, een vorm van *citra-jalpa*

abhisārikā – een van de acht typen *nāyikā*

adhirā – rusteloos; een type *nāyikā*

adhirūḍha – een van de twee typen *mahābhāva*

ājhalpa – uitdrukking van walging; een type *citra-jalpa*

alaṅkara – ornamentering; een type *anubhāva*

amitārthā – een type *āpta-dūtī*

anubhāva – tekenen van extase

anukūla – trouwhartig; een type *nāyaka*

anurāga – diepe gehechtheid; een stadium van *samarthā-rati*

āpta-dūtī – een vriendin die een boodschap overbrengt; een type *dūtī*

āśraya, āśraya-ālabana – voertuig van *rati*; een *vibhāva*

aśru – huilen; een *aṣṭa-sāttvika-bhāva*

aṣṭa-sakhīs – de acht prominente vriendinnen van Śrī Rādhā

aṣṭa-sāttvika-bhāvas – acht extatische symptomen

audārya – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

avajhalpa – kleineren; een type *citra-jalpa*

ayauthikī – *gopīs* die hun *sādhana* solitair, of met een of twee anderen hebben uitgevoerd

B

bhāva – transcendente emotie; een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

bhāva-sābalya – conflicteren van *bhāvas*

bhāva-sandhi – samenvallen van twee *bhāvas*

bhāva-sānti – tot rust komen van *bhāva*

bhāvotpatti – het ontwaken van *bhāva* in het hart

bheda – een remedie om *māna* te kalmeren

bhinna-rūpa-bhāva-sandhi – samenvallen van verschillende *bhāvas*

C

cakita – geveinsde angst; een type *anubhāva*

citra-jalpa – gestoorde uitspraken; een type *divyonmāda*

D

daivajñā – waarzegster; een type *dūtī*

dākṣiṇa – oprecht; een type *nāyaka*; rechter vleugel, onderdanig;
een type *nayākā*

dākṣiṇya – volkomen onderdanig

dākṣiṇyodātta-māna – een type *udātta-māna*

dāna – een remedie om *māna* te kalmeren

darśana – elkaar aanschouwen; een spel in *sambhoga*

devis – halfgodinnen een type *parakīya-nāyikā*

dhairya – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

dhātreṇī – een verpleegster; een type *dūtī*

dhīrā – nuchter; een type *nāyikā*

dhīrādhīrā – soms nuchter, soms rusteloos; een type *nāyikā*

dhīra-lalita – een type *nāyaka*

dhīra-nāyakas – vier typen *nāyaka*

dhīra-sānta – een type *nāyaka*

dhīrodātta – een type *nāyaka*

dhīroddhata – een type *nāyaka*

dhṛṣṭa – roekeloos en brutaal; een type *nāyaka*

dhūmāyita – smeulend; een stadium van *aṣṭa-sāttvika-bhāva*

dīpta – laaiend; een stadium van *aṣṭa-sāttvika-bhāva*

dīpti – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

divyonmāda – goddelijke waanzin; een effect van *mohana-mahābhāva*

dūtī – koerier, boodschapper

G

ghṛta-sneha – een type *sneha*

H

hāva – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

helā – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

hlādinī-śakti – transcendent pleziergevend vermogen

J

jaḍatā – onbeweeglijkheid; een staat van *pūrva-rāga*

jāgarāna – slapeloosheid; een staat van *pūrva-rāga*

jala-keli – watersport; een spel in *sambhoga*

jvalita – laaiend; een stadium in *aṣṭa-sāttvika-bhāva*

K

kalahāntarītā – een van de acht typen *nāyikā*

kampa – huiveren van het lichaam; een *aṣṭa-sāttvika-bhāva*

kaniṣṭha – een type *nāyikā*

kānti – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

kanyā, kanyakā – maagdelijk, ongetrouwd meisje; een type *nāyikā*

kathana – praten; een spel in *sambhoga*

kautilya-lalita-māna – een type *lalita-māna*

khaṇḍitā – een van de acht typen *nāyikā*

kila-kiñcita – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

kiñcid-dūra-niṣṭha-pravāsa – afzondering op korte afstand; een type *pravāsa*

kriyā – een remedie om *māna* te kalmeren

kṛsatā – vermagering; een staat van *pūrva-rāga*

kusumbha-rāga – een type *raktimā-rāga*

kuṭṭamita – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

L

lālasā – intens verlangen; een staat van *pūrva-rāga*

lalita – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

lalita-māna – een type *māna*

lilā – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

liṅginī – een asceet; een type *dūtī*

lukāchīpi-lilā – verstoppertje in de *kuñjās*; een spel in *sambhoga*

M

mādana, mādanākhyā-mahābhāva – de hoogste vorm van *adhi-rūḍha-mahābhāva*, die alleen in Śrīmatī Rādhikā wordt aangetroffen

madhu-pāna – het drinken van honingwijn; een spel in *sambhoga*

madhura-rasa of **mādhurya-rasa** – amoureuze liefde

madhura-rati – amoureuze liefde

mādhurya – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

madhur-sneha – een type *sneha*

madhyā – gematigd; een type *nāyikā*

madhyama – een type *nāyikā*

madīyatā-bhāva – het gevoel van ‘Śrī Kṛṣṇa is de mijne’

mahābhāva – de hoogste extase; een stadium van *samarthā-rati*

maitrya – een type *praṇaya*

māna – ongenoegen in de liefde; een stadium van *samarthā-rati*; een vorm van *vīpralambha*

mānavatī – een van de acht typen *nāyikā*

mañjiṣṭhā-rāga – een type *raktimā-rāga*

maugdhya – geveinsde onwetendheid; een type *anubhāva*

modana – een van de twee typen *adhirūḍha-mahābhāva*

moha – verwarring; een staat van *pūrva-rāga*

mohana – een van de twee typen *adhirūḍha-mahābhāva*

moṭṭāyita – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

mṛdvi – zachtaardig en lief; een type *nāyikā*

mṛtyu – dood; een staat van *pūrva-rāga*

mugdhā – onervaren; een type *nāyikā*

munis, muni-cari – de *munis* van Daṇḍakāraṇya; een type *yauthikī-sādhana-siddha-nāyikā*

N

narma-lalita-māna – een type *lalita-māna*

nati – een remedie om *māna* te kalmeren

naukā-khelā – avonturen met de boot; een spel in *sambhoga*

navinā – recent; een type *ayauthikī-sādhana-siddhā-nāyikā*

navya-yauvana – pas ontloken jongere; een type *vayah*

nāyaka – held

nāyikā – heldin

nilimā-rāga – een vorm van *rāga*

nīli-rāga – een vorm van *nilimā-rāga*

nir-hetuka – *māna* zonder oorzaak; een type *māna*

nirveda – onverschilligheid; een *vyabhicārī-bhāva*

nirṣṭārthā – een type *āpta-dūtī*

nitya-sakhīs – *sakhīs* die partij trekken voor Śrī Rādhā

nitya-siddhā – eeuwig perfect; een type *parakīya-nāyikā*

P

parakīya – overspelige of buitenechtelijke geliefde; een type *nāyikā*

parama-preṣṭha-sakhīs – de meest vooraanstaande *priyā-sakhīs*

paricārikā – een dienaar; een type *dūtī*

parijalpa – tentoon spreiden, vertonen; een vorm van *citra-jalpa*

parodhā – volrijp; een type *nāyikā*

patha-rodha – elkaars weg op een afgelegen plek blokkeren; een spel in *sambhoga*

pati – gehuwd; een type *nāyaka*

patra-hāriṇī – een type *āpta-dūtī*

pauganḍa – kindertijd

prācīnā – antiek, uit de Oudheid; een type *ayauthikī-sādhana-siddhā-nāyikā*

pragalbhā – brutaal; een type *nāyikā*

pragalbhatā – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

pragalbhā-vacanā – onvriendelijke, grove spreker; een type *dūtī*

prajalpa – kleinerend; een vorm van *citra-jalpa*

prakharā – grof; een type *nāyikā*

pralaya – extern bewustzijn verliezen; een *aṣṭa-sāttvika-bhāva*

prāṇa-sakhīs – de meest vooraanstaande *sakhīs*

praṇaya – intimiteit; een stadium van *samarthā-rati*

prathama-kaiśora – het eerste stadium van adolescentie; een type *vayaḥ*

pratijalpa – zelfondermijnende hoop; een vorm van *citra-jalpa*

prati-pakṣa – rivaliserende groep; een type *sakhī*

prauḍhā – volrijp; een type *nāyikā*

pravāsa – door afstand gescheiden; een vorm van *vipralambha*

prema – zuivere liefde; een stadium van *samarthā-rati*

prema-vaicittya – gevoelens van afgescheidenheid in ontmoeting; een vorm van *vipralambha*

priya-narma-sakhās – de meest vertrouwelijke koeherdsvrienden van Śrī Kṛṣṇa

priya-sakhīs – *sakhīs* met dezelfde genegenheid voor Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa

priya-vādinī – iemand die lief spreekt; een type *dūtī*

proṣita-bharṭṛkā – een van de acht typen *nāyikā*

pūrṇa – compleet; een type *nāyaka*

pūrṇatama – meest compleet; een type *nāyaka*

pūrṇatara – meer compleet; een type *nāyaka*

pūrṇa-gauvana – tot volle bloei gekomen jeugd; een type *vayaḥ*

pūrva-rāga – aantrekkingskracht vóór de ontmoeting; een vorm van *vipralambha*

R

rāga – sterke gehechtheid; een stadium van *samarthā-rati*

raktimā-rāga – een vorm van *rāga*

rasāntara – een remedie om *māna* te kalmeren

rati – aantrekkingskracht; een stadium van *samarthā-rati*

romāñca – kippevel; een *aṣṭa-sāttvika-bhāva*

rūḍha – een van de twee vormen van *mahābhāva*

S

sadhana-siddhā – degene die perfect werd door praktiseren; een type *parakīya-nāyikā*

sādhāraṇī – gewoon; een vorm van *rati*

sa-hetuka – *māna* met een oorzaak; een vorm van *māna*

sakhī – een vriendin; 1) een type *dūtī*; 2) *sakhīs* die partij trekken voor Śrī Kṛṣṇa

sakhya – een vorm van *praṇaya*

sāma – een remedie om *māna* te kalmeren

samañjasā – verdeeld; een vorm van *rati*

samāna-rūpa-bhāva-sandhi – samenkomen van *bhāvas* van dezelfde soort

samarthā – competent; een vorm van *rati*

sama-sneha – *sakhīs* met een evenredige genegenheid voor Śrīmatī Rādhikā en Śrī Kṛṣṇa

sambhoga – ontmoeten; een vorm van *sthāyī-bhāva*

sampūrṇa-sambhoga – verrijkte ontmoeting na op korte afstand gescheiden te zijn geweest; een vorm van *sambhoga*

samṛddhimāna-sambhoga – opbloeiende ontmoeting na op lange afstand gescheiden te zijn geweest; een vorm van *sambhoga*

sañjalpa – sterk afwijzen; een vorm van *citra-jalpa*

saṅkīrṇa-sambhoga – beperkte ontmoeting nadat *māna* is gekalmeerd; een vorm van *sambhoga*

saṅkṣipta-sambhoga – korte ontmoeting na *pūrva-rāga*; een vorm van *sambhoga*

sarva-kārya-sādhikā – iemand die alles regelt; een type *dūtī*

śaṭha – bedriegen; een type *nāyaka*

sāttvika-bhāva – extatische transformatie

śilpakāriṇī – een handwerksman; een type *dūtī*

sneha – diepe genegenheid; een stadium van *samarthā-rati*

śobhā – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*

sparsana – aanraken; een spel in *sambhoga*

sphūrti – een visioen

śṛṅgāra-rasa – amoureux gevoel

śruti-carī – gepersonifieerde vedische geschriften; een type *yauṭhikī-sādhana-siddhā-nāyikā*

stambha – als aan de grond genageld staan; een *aṣṭa-sāttvika-bhāva*

sthāyī-bhāva – permanente emotie

suddipta – hoog oplaaierend; een stadium van *aṣṭa-sāttvika-bhāva*

sudūra-niṣṭhā-pravāsa – scheiding door grote afstand; een vorm van *pravāsa*

suhṛt-pakṣa – gunstig; een type *sakhī*

sujalpa – bezorgdheid; een vorm van *citra-jalpa*

svādhīna-bhartṛkā – een van de acht typen *nāyikā*

svakīyā – getrouwd; een type *nāyikā*

sva-pakṣa – de eigen groep; een type *sakhī*

svara-bhaṅga – breken van de stem; een *aṣṭa-sāttvika-bhāva*

svayam-dūtī – de *nāyikā* die zelf optreedt als *dūtī* om een boodschap aan de geliefde te geven

svayam-vedya-daśā – een hoedanigheid die zich in *mahābhāva* manifesteert en alleen kan worden ervaren door degene die over *mahābhāva* beschikt

sveda – transpireren; een vorm van *aṣṭa-sāttvika-bhāva*

śyāma-rāga – een vorm van *nīlimā-rāga*

T

tadīyatā-bhāva – het gevoel ‘ik ben van Kṛṣṇa’

taṭastha-pakṣa – neutraal; een type *sakhī*

U

udātta-māna – een vorm van *māna*

uddīpana-vibbhava – stimuli van de liefde

udghūrṇā – wankel; een vorm van *divyonmmāda*

udvega – angst, bezorgdheid; een staat van *pūrva-rāga*

ujjalpa – de ander pijn berokkenen; een vorm van *citra-jalpa*

ujjvala-rasa – amoureuze liefde

unmāda – waanzinnigheid; een staat van *pūrva-rāga*

upaniṣad-carī – gepersonifieerde Upaniṣaden; een type *yauthikī-sādhana-siddha-nāyikā*

upapati – mannelijke paramour; een type *nāyaka*

upekṣā – een remedie om *māna* te kalmeren

uttama - een type *nāyikā*

V

vaivarṇa – verbleken; een *aṣṭa-sāttvika-bhāva*

vāmā – niet onderdanig; een type *nāyikā*
vamśī-caurya – het stelen van de fluit; een spel in *sambhoga*
vāmya-bhāva – linker vleugel, tegendraadse houding
vāmya-gandha – een lichte vleug van woede
vāmya-gandhodātta-māna – een vorm van *udātta-māna*
vana-devī – bosgodin; een type *dūtī*
vana-vihāra – spel in het bos; een spel in *sambhoga*
vāsaka-sajjā – een van de acht typen *nāyikā*
vayaḥ – leeftijd
vayaḥ-sandhi – de overgang van kind naar jongere; een type *vayaḥ*
vibhrama – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*
vicchitti – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*
vijalpa – sarcasme; een vorm van *citra-jalpa*
vikṛta – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*
vilāsa – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*
vipakṣa – rivaliserende groep; een type *sakhī*
viparīta-sambhoga – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*
vipralabdhā – een van de acht typen *nāyikā*
vipralambha – gescheidenheid; een vorm van *sthāyī-bhāva*
virahotkaṅṭhitā – een van de acht typen *nāyikās*
viruddha-pakṣa – rivaliserende groep; een type *sakhī*
viṣāda – wanhoop; een *vyabhicāri-bhāva*
viṣama-sneha – *sakhīs* die partijdig zijn hetzij jegens Śrīmatī Rādhikā hetzij jegens Śrī Kṛṣṇa
viṣaya, *viṣaya-ālabhana* – object van *rati*; een *vibhāva*
vivvoka – een van de twintig *alaṅkāra-anubhāvas*
vyabhicāri-bhāvas – kortstondige extasen
vyādhi – ziekte; een staat van *pūrva-rāga*
vyagratā – ongeduld; een staat van *pūrva-rāga*
vyakta-yauvana – rijpende jeugd; een type *vayaḥ*

Y

yauthikī – *sādhana-siddha-gopīs* die hun *sādhana* in een groep hebben uitgevoerd; samen met anderen

yauvana – jeugd

yāvadāśraya-vṛtti – de uiterste grens van *anurāga*

yūtheśvarīs – groepsleidsters

Centra & Contacten in India

www.purebhakti.com/contact-us/centers-mainmenu-60.html

Mathura: *Shri Keshavaji Gaudiya Math* – Jawahar Hata, U.P. 281001 (Opp. Dist. Hospital), Email: mathuramath@gmail.com

New Delhi: *Shri Raman-vihari Gaudiya Math* – Block B-3, Janakpuri, New Delhi 110058 (Near musical fountain park), Tel: 9810192540; *Karol Bagh Centre:* Rohini-nandana dasa, 9A/39 Channa Market, WEA, Karol Bagh, Tel: 9810398406, 9810636370, Email: purebhakti.kb@gmail.com

Vrindavan: *Shri Rupa-Sanatana Gaudiya Math* – Dan Gali, U.P. Tel: 09760952435; *Gopinath Bhavan* – Parikrama Marga (next to Imli-tala), Seva Kunja, Vrindavan 281121, U.P., Email: vasantidasi@gmail.com

Puri: *Jay Shri Damodar Gaudiya Math* – *Sea Palace*, Chakratirtha Road, Tel: 06752-223375

Bangalore: *Shri Madan Mohan Gaudiya Math* – 245/1 29th Cross, Kaggadasa pura Balaji layout, Bangalore-93, Tel: 089044277754, Email: bvvaikhannas@gmail.com; *Shri Ranganath Gaudiya Math* – Hesaraghatta, Bangalore, Tel: 09379447895, 07829378386

Faridabad: *Shri Radha Madhav Gaudiya Math* – 293, Sector-14, Hariyana, Tel: 09911283869

Navadvipa: *Shri Shri Keshavaji Gaudiya Math* – Kolerdanga Lane, Nadiya, Bengal, Tel: 09153125442

Websites

Gauḍīya Vedānta Publications (GVP)

De GVP publiceert, conserveert en distribueert de boeken van Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvami Mahārāja. Voor meer informatie over de inhoud van deze boeken kunt u de volgende websites bezoeken:

www.purebhakti.com – voor nieuws, updates en gratis downloaden van boeken, lezingen en *bhajans*.

www.purebhakti.tv – voor het kijken en luisteren naar lezingen online en voor links naar updates van live web-casts.

www.harikatha.com – voor het per email ontvangen van de lezingen en video's van Śrī Śrīmad Bhaktivedana Nārāyaṇa Mahārāja op zijn wereldreis.

Indien u meer wilt weten over boeken, lezingen, audio-opnamen, video's, lessen en de International Pure Bhakti Yoga Society (IPBYS) van Śrī Śrīmad Bhaktivedana Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja kunt u contact opnemen met **connectwithussoon@gmail.com**

Voor het vinden van een centrum in uw buurt:

www.purebhakti.com/contact-us

Engelse publicaties van

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOSVĀMĪ MAHĀRĀJA

Arcana-dīpikā
Śrī Bhajana-rahasya
Śrī Bhakti-rasāmṛta-sindhu-bindu
Bhakti-rasāyana
Bhakti-tattva-viveka
Śrī Brahma-saṁhitā
Essence of the Bhagavad-gītā
Five Essential Essays
Going Beyond Vaiṣṇava
Harmony
Jaiva-dharma
Letters From America
Śrī Manaḥ-sikṣā
My Śikṣā-guru and Priya-bandhu
Pinnacle of Devotion
Śrī Prabandhāvalī
Secret Truths of the Bhāgavatam
Secrets of the Undiscovered Self
Śiva-tattva
Śrī Bṛhad-bhāgavatāmṛta
Śrī Dāmodarāṣṭakam
Śrī Gauḍīya Gīti-guccha
Śrī Gīta-govinda
Śrī Gopī-gīta
Śrī Harināma Mahā-mantra

Śrīmad Bhagavad-gītā
Śrī Navadvīpa-dhāma-māhātmya
Śrī Navadvīpa-dhāma Parikramā
Śrī Prema-sampūṭa
Śrī Rādhā-kṛṣṇa-gaṇoddeśa-dīpikā
Śrī Saṅkalpa-kalpadrumaḥ
Śrī Sikṣāṣṭaka
Śrī Upadeśāmṛta
Śrī Vraja-maṇḍala Parikramā
Śrī Rāya Rāmānanda Saṁvāda
Śrīla Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī – His Life and Teachings
The Distinctive Contribution of Śrīla Rūpa Gosvāmī
The Essence of All Advice
The Gift of Śrī Caitanya Māprabhu
The Journey of the Soul
The Nectar of Govinda-līlā
The Origin of Ratha-yātrā
The Way of Love
Utkalīkā-vallarī
Vaiṣṇava-siddhānta-mālā
Veṅṅu-gīta
Walking with a Saint
Rays of the Harmonist (periodical)

Nederlandse publicaties

van **Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja**

vertaald en uitgegeven door Pro Deo Uitgever Jaya Radhe

<https://purebhakti.com/jayaradhe.nl>

<i>Bhagavad-gītā</i>	<i>Prabandha Pañcakam</i>
<i>Bhāgavata-rahāsya</i>	<i>Prabandhavalī</i>
<i>Bhajana-rahasya</i>	<i>Prema-pradīpa</i>
<i>Bhakti-tattva-viveka</i>	<i>Prema-sampūṭa</i>
<i>Boterdief</i>	<i>Reis van de ziel</i>
<i>Camatkāra-candrikā</i>	<i>Rāga-vartma-candrikā</i>
<i>Essentie van Bhagavad-gītā</i>	<i>Rāmānanda Rāya Saṁvāda</i>
<i>Geheimen van Bhajana</i>	<i>Śikṣāṣṭaka</i>
<i>Geheimen van het onontdekte Zelf</i>	<i>Śiva-tattva</i>
<i>Geluk in het paradijs der dwazen</i>	<i>Śrī Rādhā</i>
<i>Gift van Śrī Caitanya Mahāprabhu</i>	<i>Śrī Rūpa Gosvāmī's bijdrage</i>
<i>Gīta-govinda</i>	<i>Summum van toewijding</i>
<i>Gopi-gīta</i>	<i>Ujjvala-nilāmaṇi-kiraṇa</i>
<i>Hari-kathāmṛta</i>	<i>Upadeśamṛta</i>
<i>Jagannātha Ratha-yātrā</i>	<i>Utkalikā-vallarī</i>
<i>Jaiva-dharma</i>	<i>Veṇu Gīta</i>
<i>Mādhurya-kādambinī</i>	<i>Verborgen pad van devotie</i>
<i>Maharṣi Durvāsā</i>	<i>Voorbij Nirvāṇa</i>
<i>Manaḥ-śikṣā</i>	<i>Ware sentimenten van de ziel</i>
<i>Nitya-dharma</i>	<i>Wijze van Liefhebben</i>

Jaya Radhe